

VARHAISKASVATUSIKÄISTEN LASTEN JA ISOVANHEMPIEN YHTEINEN TOIMINNALLINEN AAMUPÄIVÄ

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma	
Työn tekijät Jaana Saastamoinen ja Jenni Saastamoinen	
Työn nimi Varhaiskasvatusikäisten lasten ja isovanhempien yhteinen toiminnallinen aamupäivä	
Päiväys	20.12.2017
Sivumäärä/Liitteet	34/8
Ohjaajat Anne Walden ja Auli Pohjolainen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani Maalaiskaupungin päiväkoti Päivänkakkara, Kiuruvesi	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyö oli toiminnallinen kehittämistyö. Toimeksiantaja oli Maalaiskaupungin päiväkoti Päivänkakkara Kiuruvedeltä. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa päiväkodin lapsille ja heidän isovanhemmilleen yhteinen toiminnallinen aamupäivä. Toiminnallisen aamupäivän tavoitteena oli myös kehittää lasten ja isovanhempien osallisuutta ja toiminnallisuutta yhteisellä toiminnalla.</p> <p>Toiminnalliseen aamupäivään osallistuneet lapset olivat iältään 3–5-vuotiaita. Isovanhempien määrä rajattiin päiväkodin ohjeiden mukaisesti kahteen isovanhempaan lasta kohden. Toiminnallinen aamupäivä toteutettiin Kiuruvedellä maatilamatkailukohde Sinisessä Helmessä. Toiminnallisen aamupäivän aikana lapset ja isovanhemmat kiersivät yhdessä suunnitellut toimintapisteeet. Opinnäytetyön avainsanat olivat osallisuus, toiminnallisuus, sukupolvisuus ja isovanhemmuus. Kaikki käsitteet ovat olleet toiminnan suunnittelun lähtökohtia.</p> <p>Opinnäytetyön lopputuotoksena teemme päiväkodille lasten ja isovanhempien yhteisestä toiminnallisesta aamupäivästä dokumentin. Dokumentissa on kuvia ja kertomuksia, joiden avulla päiväkodilla voidaan palata aamupäivän tapahtumiin. Lisäksi toivotaan, että dokumentti ja opinnäytetyö voivat olla avuksi seuraavan toiminnallisen tapahtuman järjestämisessä.</p>	
Avainsanat osallisuus, toiminnallisuus, sukupolvet, isovanhemmuus	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Authors Jaana Saastamoinen and Jenni Saastamoinen			
Title of Thesis Early childhood education ages of the childrens and grandparents collective functional forenoon			
Date	20.12.2017	Pages/Appendices	34/8
Supervisors Anne Walden and Auli Pohjolainen			
Client Organisation /Partner Päivänkakkara Day Care Center			
<p>Abstract</p> <p>This thesis is an instructive act. The applicant is Päivänkakkara day care center in Kiuruvesi. The aim of the thesis is to produce collective and functional forenoon activities for the children in the day care center and their grandparents. The aim is to also develop the involvement of the children and the grandparents with the shared activity.</p> <p>The children participated the forenoon are aged between three and five years. The number of the grandparents was limited to two grandparents per one child. according to the guidelines of the day care center. The functional forenoon was put into practice in a farm travel destination called Sininen Helmi in Kiuruvesi. The children and their grandparents got around activity points together during the functional forenoon. The key words of the thesis are involvement, functionality, generations and grandparenthood. All of these concepts are starting points in the planning of the activity.</p> <p>As a result of the thesis we are going to make a document of the functional forenoon. The dokument will include pictures and narrations that allow returning to the forenoon events. In addition, we hope the document and the thesis will be usefull when organizing future events.</p>			
<p>Keywords involvement, functionality, generations, grandparenthood</p>			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	MAALAISKAUPUNGIN PÄIVÄKOTI PÄIVÄNKAKKARA.....	8
3	MOTORINEN JA SOSIAALINEN KEHITYS 3–6-VUOTIAILLA LAPSILLA.....	10
3.1	Motorinen kehitys 3–6-vuotiailla lapsilla	10
3.2	Sosiaalinen kehitys 3–6-vuotiailla lapsilla	11
4	KESKEISET KÄSITTEET SUKUPOLVISEN TOIMINNAN TUKIJANA.....	13
4.1	Sukupolvinen toiminta	13
4.2	Isovanhemmuuden tukeminen.....	14
4.3	Osallisuuden tukeminen	15
4.4	Toiminnallisuuden tukeminen	17
5	TOIMINNALLINEN AAMUPÄIVÄ SINISESSÄ HELMESSÄ	19
5.1	Toiminnallisen aamupäivän suunnittelu	19
5.2	Toiminnallisen aamupäivän tiedonkeruun menetelminä havainnointi ja palaute.....	21
5.3	Toiminnallisen aamupäivän toteutus.....	22
5.3.1	Savusaunan ja hotellin toimintapiste.....	23
5.3.2	Rantasaunan ja vanhan aitan toimintapiste.....	24
5.3.3	Kartanon ja ruokailun toimintapiste	25
5.3.4	Muistelutuokio toiminnallisesta aamupäivästä	25
5.4	Palaute toiminnalliseen aamupäivään osallistuneilta	26
5.5	Oman toiminnan arviointi	28
6	OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	29
7	POHDINTA.....	31
	LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	33
	LIITE 1: DIPLOMI.....	35
	LIITE 2: KARTTA	36
	LIITE 3: KUTSU	37
	LIITE 4: ISOVANHEMPIEN JA LASTENLASTEN PALAUTELOMAKKEET.....	38
	LIITE 5: KUVAUSLUPA	39
	LIITE 6: TURVALLISUUDEN SUUNNITELMA	40
	LIITE 7: HAVAINNOINTILOMAKE	42

LIITE 8: DOKUMENTOINTI..... 43

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatustuksen mukaan varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää. Huoltajilla on ensisijainen kasvatusvastuu lapsestaan ja varhaiskasvatus tukee sitä. Varhaiskasvatuksella on vastuu lapsen hyvinvoinnista lasten omien vanhempien ollessa estyneitä hoitamaan omaa lastaan. Syynä lasten päivähoidon tarpeeseen voivat olla esimerkiksi työ tai opiskelu. Varhaiskasvatuksella on siis tärkeä tehtävä mahdollistaa vanhempien työssäkäynti ja näin vaikuttaa yhteiskunnan täysipainoiseen toimintaan ja tuottavuuteen. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on myös kasvattaa lapsista täysipainoisia ja aktiivisia yhteiskunnan jäseniä. Varhaiskasvatus kannustaa lapsia osallistumaan, toimintaan ja ilmaisemaan oman mielipiteensä. Varhaiskasvatus ennaltaehkäisee syrjäytymistä, edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. (Opetushallitus 2016.)

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvua, opetusta ja hoitoa. Tavoitteena on tukea lapsen kasvua, kehitystä, oppimista ja edistää kokonaisvaltaista hyvinvointia. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää esimerkiksi päiväkodissa ja jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen. (THL 2017.)

Varhaiskasvatustuksen mukaan suunnitelmallisuus toteutuu varhaiskasvatuksessa valtakunnallisella ja paikallisella tasolla. Varhaiskasvatusta ohjaavat varhaiskasvatussuunnitelmat tehdään molemmilla tasoilla. Kunnat tai kuntayhtymät voivat järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia palveluita julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajilta. Ostajan tulee aina huolehtia varhaiskasvatuksen laadusta. Lapsen tulee saada parasta mahdollista kasvatusta ja hoivaa ollessaan erossa vanhemmistaan. Varhaiskasvatukseen tulee olla luottamuksen arvoista, koska vanhempi jättää oman lapsensa päiväkotiin ja luottaa lapsensa saavan parasta mahdollista kasvatusta ja huolenpitoa. (Opetushallitus, 2016.)

Toteutimme opinnäytetyön toiminnallisena kehittämistyönä. Vilka ja Airaksisen mukaan (2003, 9–10.) toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee toiminnan järjestämistä, käytännön toiminnan ohjeistamista ja opastamista. Se voi olla myös jonkin tapahtuman suunnitteleminen ja toteuttaminen. Toteutustapa voi olla myös kansio, vihko, portfolio tai kotisivut. Tärkeintä on, että toiminnallisessa opinnäytetyössä käytännön toteutus ja sen raportointi yhdistyvät. Toiminnallisen opinnäytetyön tulisi olla työelämälähtöinen ja käytännönläheinen.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää Kiuruveden varhaiskasvatukselle sukupolvinen toimintamalli. Tavoitteena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida lastenlapsien ja isovanhempien yhteistä toimintaa toimintapäivän aikana. Opinnäytetyön kehittämistehtävänä oli toteuttaa toimintapäivä toimeksiantajan tarpeisiin. Opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella ja toteuttaa toiminnallinen aamupäivä lastenlapsille ja isovanhemmille.

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Maalaiskaupungin päiväkoti Päivänkakkara Kiuruvedeltä. Olemme molemmat suuntautumassa opinnoissamme varhaiskasvatukseen. Pystymme hyödyntämään aiempaa kokemustamme varhaiskasvatuksesta, päiväkotityöskentelystä sekä työskentelystä ikäihmisten parissa. Hyödynnämme myös omaa kokemustamme liikunnan ja toiminnallisten ryhmien ohjaamisesta. Eri-ikäisten ja erilaisissa elämäntilanteissa olevien lasten, aikuisten ja ikäihmisten ohjauksesta meillä molemmilla on kokemusta.

Päiväkoti on toteuttanut toimintapäivän samassa kohteessa vuonna 2016. Päiväkoti Päivänkakkaralta tuli pyyntö toteuttaa toimintapäivä uudestaan. Toimintapäivän paikka Sininen Helmi oli tuttu päiväkodin henkilökunnalle ja osalle lapsista. Sinisen Helmen yrittäjän Jaana Saastamoisen mukaan (2017-12-19) Sininen Helmi on osa Kiuruveden historiaa. Sinisen Helmi oli tärkeä vaikuttaja ja työnantaja Kiuruvedellä 1800–1900 luvulla. Useat ihmiset tietävät paikan historian ja haluavat käyttää vieraitaan ja vaikkapa lapsenlapsiaan Sinisessä Helmessä. Kartano ja esimerkiksi pihapiirin aitat ovat hyvin kunnossa pidettyjä rakennuksia menneeltä ajalta.

Tavoitteenamme oli saada myönteinen oppimiskokemus itsellemme ja päivään osallistujille. Kehitimme osallisuutta ja toiminnallisuutta päivän aikana yhdessä tekemällä toimintapisteillä. Toimintapisteillä lastenlapset ja isovanhemmat ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Tavoitteena on saada kokemusta, uutta tietoa ja taitoa toimintapäivän järjestämisestä, jota voimme hyödyntää tulevaisuuden työelämässä.

2 MAALAIKAUPUNGIN PÄIVÄKOTI PÄIVÄNKAKKARA

Opinnäytetyön toimeksiantaja on yksityinen päiväkotia Päivänkakkara. Henkilökuntaa kuuluvat lastentarhanopettaja, lastenhoitaja (nuoriso-ohjaaja ja sosionomi) sekä alan opiskelijoita ja harjoittelijoita. Päiväkoti Päivänkakkaran on perustanut kolmen naisen yrittäjätiimi. Naiset olivat saaneet idean päiväkodin perustamisesta omista lapsistaan. He halusivat hoitaa omia lapsiaan mahdollisimman pitkään. Yrittäjien jo kouluikään kasvaneet lapset tulevat koulupäivän päätyttyä päiväkotiin kuin omaan kotiin. Lapsille paikka on tuttu ja sinne palataan koululaisinakin mielellään. He hoitavat päiväkodissa hoidossa olevia lapsia ja ovat äitiensä pikku apulaisina. Yrittäjän lapset oppivat yleensä jo pieninä työntekoon. (Maalaiskaupungin päiväkotia Päivänkakkara s.a.)

Päiväkodin yrittäjä Marika Lasasen (2017-10-10) mukaan he arvostavat ja toteuttavat säännöllistä työnohjausta. Työnohjaus ostetaan ulkopuoliselta toimijalta. Yrittäjät ovat osallistuneet työnohjaukseen siitä alkaen, kun ovat aloittaneet suunnittelemaan päiväkodin perustamista. He ovat oppineet edellisissä työpaikoissaan arvostamaan jatkuvaa työnohjausta ja sen merkitystä. Yrittäjätiimi ei voisi kertomansa mukaan ajatella arjen työtä ilman säännöllistä työnohjausta.

Päiväkoti on yksityinen ja 25–paikkainen ja sijaitsee Maitokujalla Kiuruvedellä. Päiväkoti tarjoaa yhdestä viiden vuoden ikäisille lapsille kokopäivähoitoa ja esikoululaisille aamu -ja iltapäivähoitoa arkipäivisin. Päiväkodissa ei ole esiopetusta. Esiopetusta ei järjestetä Kiuruveden kaupungissa päiväkoideissa. Päivänkakkaran päiväkodissa korostetaan kasvatuksessa ja hoivassa maaseudun perinteitä, musiikkia ja liikumisen riemua. Päiväkoti Päivänkakkara pitää omaa blogiaan. Blogissa työntekijät kertovat päiväkodin arjesta ja tapahtumista. He ottavat myös kuvia blogiin, mikä elävöittää kirjoituksia. Esimerkiksi vanhempien ja muiden päiväkodin arjesta kiinnostuneiden on helppoa seurata lasten hoitopäivän puuhasteluja sieltä. (Maalaiskaupungin päiväkotia Päivänkakkara s.a.)

Päiväkoti Päivänkakkarassa korostetaan lähiruoan ja kotimaisuuden merkitystä. He tilaavat yksityiseltä ravintola-alan yrittäjältä Ravintola Iltalypsyllä Kiuruvedeltä lounaan ja välipalan päiväkodille. Paikallista järvikalaa syödään viikoittain. Päiväkodissa suositaan perinneruokia ja niitä on tarjolla esimerkiksi juhlapyhien aikoihin. Herkkuja sallitaan myös ajoittain ruokailussa. Päiväkodissa leivotaan paljon yhdessä lasten kanssa. Ruokailutilanne on myös samalla kasvatustilanne. Ruokailutilanteissa pyritään opettelemaan uusia taitoja kuten uuden ruoan maistamista ja pöytätapoja. Kasvattajat ruokailevat yhdessä lasten kanssa. (Maalaiskaupungin päiväkotia Päivänkakkara s.a.)

Päiväkoti Päivänkakkarassa vierailee noin kerran kuukaudessa ystäväkoira Toope. Päiväkodin lapset tapaavat muitakin eläimiä. Lapsille tulee eläinten lisäksi tutuksi päiväkotia ympäröivä luonto ja metsä. Metsäretkiä tehdään paljon, samoin lähellä olevat kävelytiet järven rannalla antavat hyvän mahdollisuuden ulkoiluun. (Maalaiskaupungin päiväkotia Päivänkakkara s.a.)

Päiväkoti Päivänkakkarassa vierailevat talon ulkopuoliset ukki ja mummo. Tällä hetkellä päiväkodissa käy säännöllisesti myös sijaisena tarvittaessa oleva päiväkodin mummu Eija. Hän on jo siirtynyt eläkkeelle perhepäivähoitajan uraltaan, mutta käy vierailemassa useasti lasten luona. Eija haluaa tarjota

lapsille syliään, lauluja ja leikkejä. Päiväkodin ukki on nimeltään Veikko ja hänen kanssaan lapset tekevät perinteisiä töitä kuten saunavastojen tekoa. Lisäksi muitakin ukkeja ja mummeja käy päiväkodissa vierailemassa. Päivänkakkarassa käy päiväkodissa hoidossa olevien lasten omia isovanhempia kyläilemässä. Päiväkodilla käy vapaaehtoisia ilahduttamassa lapsia lettukesteillään ja paljon muitakin talon ulkopuolisia vieraita. Päiväkoti käy säännöllisesti terveystieteiden vuodeosasto Veikkolassa, vanhainkoti Virranrannassa ja seurakunnan diakoniakerhoissa virkistämässä ikäihmisten arkea ja juhlia. (Maalaiskaupungin päiväkotitoiminta Päivänkakkara s.a.)

3 MOTORINEN JA SOSIAALINEN KEHITYS 3–6-VUOTIAILLA LAPSILLA

Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa suositellaan lapselle terveyttä, hyvinvointia ja fyysistä aktiivisuutta yhdessä huoltajien kanssa. Lasten tulisi liikkua omaehtoisesti kaikkina vuoden aikoina ulkona ja sisällä. Ulkona liikkuessaan lapsi opettelee eri vuodenajoille tyypillisiä tapoja ulkoilla. Liikunnan tulee olla säännöllistä, jotta se tukee lasten kokonaisvaltaista kehitystä. Lasten tulee saada kokemuksia liikunnasta yksin, parin ja ryhmän kanssa. (Opetushallitus 2016, 47.)

Lasten tulisi liikkua vähintään kaksi tuntia reippaasti päivittäin siten, että he hengästyvät. Varhaiskasvatus suunnittelee ja toteuttaa tavoitteellista sekä monipuolista liikuntaa lapsille. Lisäksi ympäristö liikunnalle tulisi olla houkutteleva, esteetön ja turvallinen. Lasten tulisi saada liikunnasta myönteisiä kokemuksia ja innostua niistä. Näin lapset saataisiin liikkumaan ja harrastamaan. (Pönkkö ja Sääkslahti 2016, 138.)

Lasten motoristen taitojen kehitys luo lapsille mahdollisuuden osallistua peleihin, leikkeihin ja kehittää sosiaalisia taitoja. Leikit ja pelit toteutetaan yleensä ryhmissä. Lapset harjaannuttavat taitojaan yhdessä oppimalla. Lapsilla, joilla on motorisessa kehityksessä viivästyksiä, voi olla riski joutua ryhmän ulkopuolelle. Ryhmän ulkopuolelle jääminen voi pahimmassa tapauksessa aiheuttaa epätasaa lasten kesken. Syrjäytymisen ja ulkopuolisuuden tunne voi tulla lapselle, joka jätetään omien taitojen ja osaamisensa takia ryhmästä pois. (Jaakkola 2016, 33.)

3.1 Motorinen kehitys 3–6-vuotiailla lapsilla

Leikki kehittää lasta motorisesti. Leikissä harjaannutetaan vuorovaikutustaitoja ja motoriikkaa yhdessä. Myös tunteet ovat leikissä mukana ja tunteet harjaannuttavat lapsen emotionaalista kehitystä. Kaikki liike, liikkuminen ja yleinen aktiivisuus kehittävät motoriikkaa. Lasta ympäröivät läheiset antavat tai pahimmillaan voivat olla antamatta lapsille mahdollisuuksia motoriikan kehittymiseen. Leikki kehittää myös lapsen moraalialia ja tunteiden käsittelyä. Nämä kaikki ovat yhteydessä motoriseen kehitykseen ja liikkumiseen. (Jaakkola 2016, 34.)

Lapsilla, jotka ovat iältään 3–4-vuotiaita oman kehon hahmottaminen, on tärkeä edellytys motoriselle kehitykselle. Oman kehon hahmottaminen on edellytys itsenäiselle suoriutumiselle. Hahmottaminen tarkoittaa, että lapsi pyydettäessä liikuttaa päätään, käsiään tai vaikkapa jalkojaan. Kaikki nämä edellä mainitut taidot mahdollistavat motoristen taitojen kehittymisen. Eri ympäristöissä ja eri vuodenaikoihin liikkuminen harjaannuttavat motorisia taitoja. (Pönkkö ja Sääkslahti 2016, 141.)

Motorisen kehityksen alueella 5–6-vuotiaat lapset tunnistavat ja osaavat liikuttaa esimerkiksi kaulaa, olkapäätä, lantiota ja polvia. Lapset tunnistavat kehon eri puolia (oikea, vasen, etu- ja takapuoli). Lapset selviävät itsenäisesti arjen tilanteista kuten pukeutumisesta. Lasten oppiessa uusia taitoja tapahtuu vertailua ikätovereiden kesken. Lapset huomioivat puuttuvia tai jo saavutettuja taitoja. Tämä voi aiheuttaa vertailua lasten kesken heidän hallitsemissaan motorisissa taidoissa. Toisaalta

lapset auttavat ja neuvovat mielellään toisiaan. Motoriset perustaidot ovat viisivuotiaana vakiintuneet, joten lapset voivat alkaa opetella erilaisia liikuntamuotoja. Ikäkaudelle 5–6 on tärkeää käden karkeamotoristen taitojen vahvistaminen. Karkeamotoristen taitojen harjaannuttaminen antaa edellytyksiä hienomotoristen taitojen oppimiselle. (Pönkkö ja Sääkslahti 2016, 141.)

3.2 Sosiaalinen kehitys 3–6-vuotiailla lapsilla

Lasten sosiaalisuuden kehittymistä tukee ryhmässä oleminen. Ryhmän jäsenet voivat neuvotella, sopia, harjoitella ja oppia uusia taitoja ollessaan ryhmässä. Jotta lapset voivat toimia edellä mainitulla tavalla, tulee olla ryhmän ilmapiirin olla turvallinen. Lapset eivät jännitä tai pelkää, vaan voivat olla ryhmässä omana itsenään. Luottamus hoitohenkilöstöön on oltava. Ilman luottamusta lasten sosiaalistumista ei voi tapahtua. Lasten tulee antaa löytää paikkansa ryhmässä. Jollakin lapsella se voi viedä aikaa enemmän ja joku lapsi pääsee ryhmään helpommin nopeammalla aikataululla. (Keltikangas-Järvinen 2012, 162.)

Sosiaalisuuteen kehitykseen vaikuttavat kotona ja päivähoitossa lasta lähellä olevat aikuiset ja lapset. Päiväkodin ryhmän ja henkilökunnan pysyessä samanlaisena ilman jatkuvia muutoksia tapahtuu lasten sosiaalisuuden kehittymistä. Lasten luottamus ja kiintymys kasvavat läheisiin ihmisiin. Lasten kiintymys muihin ryhmän lapsiin voi olla yhtä lujaa kuin kiintymys omiin vanhempiin tai hoitajiin. (Keltikangas-Järvinen 2012, 162–165.)

Palkitseminen vaikuttaa myös sosiaalisuuteen. Palkitseminen voi olla lapsen kiittämistä, kehumista ja palautteen antamista hyvästä suorituksesta. Palkitsemista ei tule tehdä vain yhdelle lapselle ja korottamalla hänen suorituksensa yliverlaiseksi. Lapsia voi palkita ryhmänä tai yksilöllisesti. Lasten yksilöllinen palkitseminen tai kiittäminen tulee tehdä muut huomioiden. Palautteen on annettava niin, ettei ketään lasta nosteta ryhmän parhaaksi tai yliverlaiseksi suhteessa muihin lapsiin. (Keltikangas-Järvinen 2012, 165.)

Sosiaalinen kehitys on aluillaan 3–4-vuotiailla ja se etenee nopeaan tahtiin. Lapsilla 3–4-vuotiaalle on vilkas mielikuvitus ja se näkyy myös leikeissä, liikkuminen on innokasta ja myös riehakasta. Heillä on halu toimia itse sekä saada kiitosta ja myönteistä huomiota onnistuessaan. Aikuisen on autettava lapsia sietämään pettymyksiä ja epäonnistumisia, asettaa rajoja lapsille ja rauhoittaa välillä myös leikkejä. Lapset innostuvat asioista ja kyselevät paljon. Ryhmän ja kavereiden merkitys alkaa korostua. Sosiaaliset taidot kehittyvät ja aikuisen tuki auttaa sosiaalista kehittymistä. Muiden lasten merkitys lasten sosiaaliselle kehitykselle korostuu kaiken aikaa. Ryhmän vaikutus ja sen antama malli lapsen käyttäytymiseen on jo suuri. (MLL s.a.)

Lapsilla 5–6-vuotialla alkaa olemaan jo monissa asioissa itsenäinen ja taitava toimija. Sosiaalisessa kehityksen tässä vaiheessa lapsi huomioi jo enemmän toisia lapsia verrattuna esimerkiksi kolmevuotiaaseen lapseen. Oman ikäiset kaverit ovat tärkeitä ja yhteisleikki sujuu jo hyvin. Lapset ovat aloitteellisia ja sopeutuvaisia, mutta silti he ovat vielä pieniä. He tarvitsevat edelleen hoivaa ja huolenpitoa vanhemmiltaan. Vanhempien tulee rohkaista lapsia oma-aloitteisuuteen ja tekemään itsenäisiä

valintoja. Lapset tarvitsevat toiminnastaan palautetta ja kiitosta, jotta voivat kehittyä ja oppia uusia taitoja. Sadut, lorut ja leikit ovat lapsille kehitykselle tärkeitä. Mielikuvitus ja kielellinen kehittyminen saavat valmiuksia niistä. (MLL s.a.)

4 KESKEISET KÄSITTEET SUKUPOLVISEN TOIMINNAN TUKIJANA

Toiminnallisen aamupäivän toimintaa ohjaavat periaatteet olivat osallisuus, toiminnallisuus, sukupolvisuus ja isovanhemmuus. Kaikki käsitteet olivat tärkeitä lähtökohtia toiminnan suunnittelussa. Lastenlapset osallistuivat toimintapäivään yhdessä oman isovanhempansa kanssa. Ryhmän kaikki lapset saavat varhaiskasvatusta päiväkotiki Päävänkakkaraassa. Päiväkotiki tekee aktiivista yhteistyötä perheiden kanssa, myös isovanhempien. Isovanhemmat kuuluvat usein lastenlapsien arkeen ja halusimme toteuttaa päivän yhdessä kahden sukupolven kanssa. Päiväkodissa liikutaan, retkeillään, tutkitaan ja tutustutaan luontoon ja lähiympäristöön. Liikkuminen ulkona yhdessä isovanhempien kanssa, ympäristön tutkiminen ja siihen tutustuminen tapahtui maalaisympäristössä Sinisessä Helmessä.

4.1 Sukupolvinen toiminta

Sukupolvisella toiminnalla tarkoitetaan toimintaa, joka saattaa ihmisiä yhteen iästä katsomatta. Sukupolvisessa toiminnassa ei katsota, kuuluvatko ihmiset samaan perheeseen vai eivät. Ikäpolvi-toiminta laajentaa yhteisöllisyyttä, kulttuurista ja sosiaalista pääomaa ja sen jakamista. Väestön vanheneminen on ollut tärkeä suunta sukupolvisen toiminnan edistämiseksi. Pidentyneet eliniät ja ikäihmistien määrän kasvaminen ovat tehneet muutoksen ikäpolvien tasapainossa ja sitä kautta luoneet uusia mahdollisuuksia tehdä kanssakäymistä muiden kanssa. (Saarenheimo, Pietilä, Tiihonen, Pohjolainen, Maununaho, Raitakari ja Aarnisalo 2013, 15.)

Sukupolvisessa työssä tärkeitä yhdistäjiä ovat yhteiset kokemukset, kiinnostuksen kohteet, ajatukset ja asenteet. Ne helpottavat samalla yhteistyötä. Tärkeää on myös saada yhteen usean sukupolven ihmisiä. Eri sukupolvia edustavat ihmiset ovat elämänsä aikana kokeneet paljon erilaisia kokemuksia ja heillä voi olla paljon tarinoita kerrottavanaan. Kuuntelemalla voimme oppia toisilta uutta ja saada uusia kokemuksia. Sukupolvisessa toiminnassa korostuu usein myös vapaaehtoisuus. Seuraava sukupolvi päättää halutaanko edellisen sukupolven tarinoita kuunnella ja koetaanko ne merkitykselliseksi. (Saarenheimo ym. 2013, 25.)

Sukupolvisessa työssä korostuu, se että kaikesta tulee nauttia ja saada sen kautta lisää uusia elämyksiä. Sukupolvisen työn myötä koetaan myös tekemään jotain tärkeää itselle ja toisten hyväksi sekä samalla korostetaan oman identiteetin vahvistamista ja merkitystä. Yhteisellä toiminnalla korostuu samalla, että lapset ja vanhat oppivat tekemään yhdessä ja ymmärtämään ja arvostamaan toisiansa keskenään. He saavat kokemuksia siitä, että heillä on mahdollisuus vaikuttaa asioihin ja kokevat olevansa omassa elämässään aktiivisia toimijoita. (Saarenheimo ym. 2013, 27–28.)

Sukupolvisen toiminnan tulisi olla sellaista, että se hyödyntää kaikkia osallistujia, luo uusia rooleja molemmille osallistujille ja edistää ymmärrystä heidän välillensä. Toiminnan tulisi olla kummallekin sukupolvelle yhteneväistä, mielekästä ja hyödyllistä. Myös toiminnan kestolla on vaikutusta ja merkityksellistä osapuolten vuorovaikutuksen, läheisyyden ja empatian syntymiseen ja keston. Yhteistoiminnan kautta osallistujat saavat toisiltaan uutta tietoa, joka vähentää samalla ennakkoluuloja ja

kielteisiä käsityksiä. Sukupolvinen toiminta edistää asennemuutosta ja usein oma ikäryhmä aletaan näkemään positiivisemmin. Lisäksi sukupolvinen toiminta auttaa tunnesiteiden syntyä ja luomista. (Saarenheimo ym. 2013, 37–39.)

Sukupolvinen toiminta tuo siis yhteen eri-ikäisiä ihmisiä ja lähentää samalla sukupolvia toisiaan. On tärkeää yhteiskunnan kannalta, että eri sukupolvet voivat tietää ja ymmärtää muiden ajattelu- ja toimintatapoja. Vanhemmat ihmiset pystyvät jakamaan tietoansa omasta lapsuudestaan ja toisaalta saamaan lastenlapsiltaan tietoa nykyajan lapsuudesta. (Saarenheimo ym. 2013, 53–55.)

Sukupolvinen toiminta korostuu ja toteutuu toiminnallisessa aamupäivässämme. Sukupolvinen toiminta toteutuu, kun isovanhemmat ja heidän lastenlapsensa toimivat yhdessä toiminnallisessa aamupäivässä. Isovanhemmat jakavat tietoansa, taitoansa ja kokemuksiansa lapsenlapsien kanssa. Sukupolvinen työ on tärkeää lapsen kehityksen, kasvun ja oppimisen kannalta. Lapsi oppii tuntemaan omia sukujuuriaan isovanhempansa avulla. Hän tietää kuuluvansa sukuun, johon kuuluu omien sisarusten ja vanhempien lisäksi muitakin jäseniä. Kaikilla lapsilla ei sukua tai isovanhempia ole lähellä. Silloin tarvitaan joku muu luotettava aikuinen tai vaikkapa harrastus.

4.2 Isovanhemmuuden tukeminen

Isovanhemmat ovat omat lapsensa jo aikuisiksi kasvattaneet ja ovat nyt elämänvaiheessa, johon liittyvät lastenlapset. Isovanhemmilta usein odotetaan aikaa olla lastenlasten kanssa. Yleensä isovanhemmat antavat aikaa mielellään lastenlapsilleen. Heiltä voidaan myös odottaa lastenhoitoapua tai taloudellista apua. Isovanhempiin voi kohdistua monenlaisia odotuksia. Jokainen isovanhemman ja lastenlapsen suhde on kuitenkin ainutlaatuinen. (Väestöliitto 2010.)

Isovanhemmat antavat omaa aikaansa halutessaan olla lastenlapsensa kanssa. Yhdessäolo lisää vuorovaikutusta ja lähentää kahta eri sukupolvea toisiinsa. Isovanhemmat voivat ajatellakin, että nyt heillä on aikaa annettavaksi lastenlapsille jos sitä ei välttämättä ollut antaa omille lapsille heidän ollessaan pieniä. He voivat haluta ”hyvittää” mennyttä aikaa lastenlapsiensa kanssa. He voivat haluta korjata mahdollisesti omien lasten kanssa tehtyjä virheitä seuraavan sukupolven kanssa. (Väestöliitto 2010.)

Isovanhempien todetaankin olevan elämäänsä tyytyväisempiä saadessaan olla osallisina lastenlapsiensa elämään. Samoin lastenlapset ovat tyytyväisiä saadessaan olla omien isovanhempiensa kanssa. He saavat aikaa ja huomiota heille tärkeiltä ihmisiltä. Arki voi olla ajoittain kiireistä lasten elämässä. Silloin tarvitaankin isovanhempien hoivaa ja huolenpitoa ja hieman hemmotteluakin. Isovanhemmat ovat oman kasvatusvastuun jo kantaneet aikanaan omien lastensa kanssa ja siksi he voivat nauttia seuraavasta sukupolvesta. (Väestöliitto 2010.)

Usean sukupolven kohtaamisessa ja yhdessäolossa toteutuu myös sosiaalinen jatkuvuus. Ikäihminen on menneisyyden jo rakentanut ja elänyt sen läpi. Hänellä on mahdollisuus tulkita mennyttä, kertoa elämästään ja kokemuksistaan omalle lastenlapselle. Menneisyys kannattaa tehdä mielekkääksi.

Raskaitakin aikoja ja hetkiä menneisyydessä meillä jokaisella voi olla, mutta pienelle lapselle mennyt elämä kannattaa esittää positiivisesti. Lastenlapset kuuntelevat yleensä mielellään oman isovanhemman kertomuksia. Kertomukset myös muistetaan ja niistä voidaan saada ohjeita omaan elämään. (Marin 2002, 112.)

Isovanhemmuus ei ole tuottavaa ja suorittavaa toimintaa, joita aikamme nykyään arvostaa. Toimintaa ei voida arvioida tehokkuuden näkökulman avulla. Isovanhemmuudessa keskeisintä on toiminnan kokemuksellisuus niin isovanhemman kuin lastenlapsenkin osalta. Isovanhemmuus on voimavara ikäihmiselle, lastenlapselle, hänen perheelleen mutta myös koko yhteiskunnalle. Isovanhemmat kertovat isovanhemmuuden olevan amatööriyttä. Amatööriys tarkoittaa ihmistä, joka rakastaa sitä mitä hän tekee. Eli isovanhemmuudessa toiminnasta saatu kokemus on suoritusta merkityksellisempää. Tähän toimintaan voidaan lukea menneisyyden arvostaminen, arvioiva katse nykyisyyteen ja huolenpito tulevaisuudesta. (Marin 2002, 113.)

Isovanhemmat osallistuivat opinnäytetyössämme toimintapäivään yhdessä lastenlapsiensa kanssa. Isovanhempien ikä oli 60–70-vuoden välillä. Isovanhempien määrä oli rajattu kaksi isovanhempaa lasta kohden. Jos lapsella ei ollut mahdollisuutta saada omaa isovanhempaa mukaan, joku muu läheinen oli myös sopiva henkilö. Tärkeintä oli, että lapsi tuntee olonsa turvalliseksi ja osalliseksi ryhmää. Kasvatushenkilöstö toimi myös ”isovanhemman” sijaisena, jos isovanhempi oli estynyt saapumasta paikalle. Toiminnallisessa aamupäivässä isovanhemmat saivat olla toimijoina yhdessä lastenlastensa kanssa. Marin (2002, 112.) esittää, että isovanhemmat arvostavat yleensä juuri aikaa, jolloin he voivat olla kiireettömästi yhdessä lastenlastensa kanssa. Isovanhempi toimii mallina ja elämänohjeiden jakajana nuoremmilleen. Juuri toiminnasta, tekemisestä ja yhdessäolosta ikäihmiset saavat tunteen, että he ovat tärkeitä. Elämä ei ole ikäihmisenäkään ohi, vaan heitä tarvitaan op- paaksi seuraaville sukupolville.

4.3 Osallisuuden tukeminen

Kasvatuksessa on aina kysymys lapsen ja hänen kasvuaan ohjaavien henkilöiden välisestä valtasuhteesta. Valtasuhteeseen vaikuttavat ajatus siitä, miten lapsen tulisi toimia ja mitä tulisi osata missäkin ikävaiheessa. Valtasuhteeseen vaikuttaa myös toimenpiteet, joilla lapsen kehitystä ohjataan. Kasvatuksen ensisijainen tehtävä on kasvattaa lapset yhteiskunnan vastuullisiksi jäseniksi. Oikein ohjaamalla ja kasvattamalla lapsi voi vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Lapsi saa kokea osallisuuden tunteen, kun hän huomaa oman mielipiteensä tulleen huomioiduksi. (Turja 2016, 41–44.)

Valtakunnallisen varhaiskasvatuslain tavoitteena on, että lapsella on oikeus tulla kuulluksi ja osallistua itseään koskeviin päätöksiin ja asioihin. Varhaiskasvatuksen tulee toimia yhdessä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi. Varhaiskasvatuslain tarkoitus on tukea lasten osallisuutta ja toimijuutta omassa elämässään. (Opetushallitus 2016, 24.)

Lapsen osallisuudella tarkoitetaan osallisuutta yhteisön asioiden suunnitteluun ja päätöksentekoon, ei ainoastaan itseään koskeviin päätöksiin. Lapsi oppii myös ottamaan vastuun tekemistään päätöksistä. Näin lapsella on mahdollisuus vaikuttaa toimintaan ja toimintaympäristöihin. Samalla se myös sitouttaa lapsen paremmin toimintaan. Osallisuus perustuu vapaaehtoisuuteen sekä tasavertaiseen dialogiin ja toimintaan lasten ja aikuisten kanssa. (Turja 2016, 47–48.)

Osallisuuteen kasvaminen tarkoittaa kasvamista demokraattiseen ajatteluun ja toimintatapaan. Tämä tarkoittaa tilannetta, jossa eri osapuolilla voi olla monenlaisia tavoitteita, ajatuksia, näkökulmia ja kiinnostuksen kohteita. Osapuolet voivat olla aikuisia tai lapsia. Kaikkia tyydyttävään lopputulokseen pääsemiseksi tarvitaan yhteisiä neuvotteluja. Omia ajatuksia ja mielipiteitä on kerrottava mutta toisten mielipiteitä on myös huomioitava. Omien ajatusten perustelemisen taito on opeteltava asia lapselle. (Turja ja Vuorisalo 2017, 47.)

Ensimmäinen paikka, joissa lapset saavat osallisuuden kokemuksia on koti, joissa vanhemmat ja isovanhemmat mahdollistavat lapsen toimijuuden ja osallisuuden. Myös päiväkodissa lapset voivat turvallisessa ympäristössä vahvistaa taitoja ja identiteettiään yhdessä muiden ryhmän jäsenien kanssa. Päiväkodissa lapsi kokee olevansa yhteisölleen arvokas lapsena. Hänen omat toimintatavoitteensa kulkevat aikuisten toimintatavoitteiden kanssa yhdessä. (Turja 2016, 48.)

Osallisuuden toteuttamiselle ovat keskeistä kielen ja kommunikaation, tiedonsaantiin ja materiaaliin resursseihin liittyvät ehdot sekä luottamus itseen ja muihin. Tarvitaan yhteinen kieli, jotta lasta voidaan kuulla ja osallistua keskusteluihin. Aikuisen tehtävänä on ottaa huomioon, että lapsilla on tarvittavat tiedot ja he ymmärtävät asiat. Lapsella on myös oltava käyttömahdollisuudet ja saatavuudet päiväkodin tiloihin ja välineisiin. Osallisuus edellyttää lapsen ja aikuisen välistä luottamussuhdetta. Lapset voivat tarvita esimerkiksi aikuisten antamaa rohkaisua. (Turja 2016, 51–52.)

Tärkeää on osoittaa lapsille luottamusta heitä kohtaa, joka mahdollistaa osallisuuden. Sen myötä lapset voivat kehittää omaa osaamistaan ja samalla myös osoittaa omaa kyvykkyyttään yhteisössään. Lasten osallisuudessa on monia myönteisiä vaikutuksia. Lapset pohtivat omia kokemuksiaan, näkemyksiään ja arvostuksiaan, ideoita asioista, arvioida niitä neuvotellen ja osallistua toiminnan toteutukseen. Näin heidän metakognitiiviset taitonsa kehittyvät eli kykyä ajatella omaa ajatteluaan lisääntyvät, käsitys itsestä selkiytyy, itseluottamus lisääntyy ja yhteistyötaidot kasvavat. Samalla se myös auttaa aikuisia näkemään lapset osaavina toimijoina. (Turja 2016, 53.)

Osallistavan menetelmän avulla nostetaan ryhmän jäsenten vireystasoa, luodaan myönteistä ilmapiiriä ja vuorovaikutusta. Nämä kaikki lisäävät luottamusta ryhmän jäsenten välillä. Osallistavia menetelmiä ovat käytännön toiminnat tai harjoitteet. Kaikki ryhmän jäsenet osallistuvat ja kokevat osallisuuden tunteen. Toiminta aloitetaan perusteellisella suunnittelulla, toteutuksella, arvioinnilla ja jatkotoiminnalla. (KSL 2005, 2.)

Osallistavassa ohjausmenetelmässä ohjaajan tulee saada ryhmä osallistumaan aktiivisesti toimintaan. Ohjaajan rooli on opastaa ja hän ei anna valmiita ratkaisuja. Ohjaus on vuorovaikutuksellista,

dialogia ohjaajan ja ryhmäläisten välillä. Ohjaaja on ammattitaitoinen ja hallitsee ryhmän ohjaustaidot. Hän arvostaa eri mielipiteitä ja kunnioittaa niitä. Yhteistyö ryhmän ja ohjaajan välillä on tärkeää yhteisiin tavoitteisiin pääsemiseksi. Ryhmätyöskentelyssä opitaan ryhmänä ja siinä on mahdollisuus oppia muilta ja saada palautetta omasta osaamisesta. Jokaisella on omat vahvuudet, tiedot ja taidot sekä oikeus osallistua haluamallaan tavallaan toimintaan. Yksilöllisyys on huomioitava ryhmässä. (KSL 2005, 3.)

Lapsen osallisuutta on lapsen mahdollisuus valita osallistuuko johonkin toimintaan vai ei. Lapsen annetaan tehdä omia päätöksiä ja hänellä on myös oikeus kieltäytyä. Lapsen kieltäytymisen mahdollisuus on kerrottava lapselle yhtenä täysin toteutettavissa olevana toimintamuotona. Lapsen kieltäytyessä on oltava olemassa suunnitelma siitä, mitä tässä tilanteessa tehdään. Hänellä on oikeus saada tieto tilanteesta missä hän on ja siitä mitä tulee tapahtumaan tehtyjen päätösten jälkeen. Lasta ei saa jättää yksin ratkaisujen jälkeen vaan hänelle tulee tarjota tukea. Lapselle tulee voida luottaa siihen, että häntä arvostetaan ja hänestä välitetään vaikka lapsen tekemät päätökset eivät aina olisikaan aikuisista hyviä. (Eskel ja Marttila 2013, 83.)

Osallisuus tukee lasten mahdollisuutta vaikuttaa asioihin, toimintaan ja olla osallisena johonkin. Osallisuus ei ole ainoastaan tunne vaan osallisuus ilmenee yhteisenä tekemisenä, sen suunnittelulla, keskustelulla ja yhdessäololla. Osallisuus on myös tapa, millä toimitaan toisten ihmisten kanssa. Yhdessä tekeminen lisää lasten osallisuuden tunnetta. (Eskel ja Marttila 2013, 77.)

4.4 Toiminnallisuuden tukeminen

Toiminnallisuus on lapsen mahdollisuutta oppia uutta, oivaltaa, saada uusia kokemuksia ja kokea erilaisia tunteita. Lapsi voi turvallisessa ympäristössä toteuttaa asioita turvallisen aikuisen läsnä ollessa. Ympäristö toiminnalle voi olla päiväkodissa, koulussa, kotona tai vapaa-aikaan sijoittuvassa paikassa. Mahdollisuuksia toiminnallisuuden toteuttamiseen on monia. Tärkeintä on, että lapsi saa olla tilanteissa toimija, kokija ja myös palautteen vastaanottaja. Lapsen tulee saada toiminnastaan kehuja ja rakentavaa palautetta. Parhaimpia toiminnallisuuden hyötyjä on lapsen saama kokemus onnistumisesta. Onnistumisen tunteet rakentavat osaltaan tervettä itsetuntoa ja minäkuvaa. (Sivukadun avopalvelu Oy, 2014.)

Toiminnallisuus rakentaa myös lapsen sosiaalisia taitoja sekä vaikuttaa aikuisten ja lasten välisiin suhteisiin ja lisää vuorovaikutusta. Suunniteltaessa toiminnallisuutta on huomioitava monia seikkoja. Toiminnan ohjaajan tulee määritellä toiminnalle tavoitteet, ryhmän omat tavoitteet ja lasten omat henkilökohtaiset tavoitteet. Tilanteen turvallinen toteutus on tärkeää. Tilanteen suunnittelu, toteutus ja arviointi tulee tapahtua tarkasti. Havainnointi ennen suunnittelua on tärkeä toimenpide. On pohdittava millaista toimintaa juuri tämä ryhmä tai lapsi tarvitsisi tai mistä saataisiin suurin hyöty. Toiminnan kaikki vaiheet tulee dokumentoida, jotta niihin voidaan aina tarvittaessa palata. (Sivukadun avopalvelu Oy, 2014.)

Usein lapset asuvat kaupunkimaisissa olosuhteissa ja taajamissa. Kaupunkien ja taajamien tarjoamat olosuhteet eivät tue lapsen luonnollista, omaa liikkumista ja leikkiä. Leikkipuistot ovat valmiiksi rakennettuja ja ne ovat yleensä tehty turvallisiksi. Lapset saavat liikkua ja leikkiä vain heille osoitetuilla paikoilla. Tämä voi aiheuttaa lapsen elinpiirin kaventumista ja leikkien yksipuolistumista. Vapaalle, spontaanille leikille ja liikunnan riemulle ei jää tilaa. Luonnonmukainen ympäristö puuttuu, lasten arki ja elämä on kaupungeissa. Kaupungin liikenne ja muut vaarat asettavat omat rajoituksensa lasten toiminnallisuuden toteutumiseksi. Mahdollisuudet luontoon, monipuoliseen ympäristöön ja leikkiin siellä ovat rajatut. (Parikka-Nihti ja Suomela, 2014, 65–66.)

Toiminnallisuuteen kuuluu sen toteuttaminen turvallisesti. Fyysinen turvallisuus tarkoittaa tilaa, paikkaa tai ympäristöä, jossa toiminta tapahtuu. On varmistettava, että liikkuminen on turvallista ja esteetöntä. Toiminnan järjestäjien tulee tutustua tilaan etukäteen, suunnitella toiminta ja huomioida kaikki mahdolliset riskitekijät, joita toiminnan aikana voi ilmetä. Työntekijöiden on pyrittävä varautumaan yllättäviinkin tilanteisiin, joita lasten kanssa usein voi tapahtua. Ryhmän koko ei saa olla liian suuri. Toiminnan vetäjällä tulee olla kontakti lapsiin toiminnan aikana. (Kokljuschkin 2000, 54–55.)

Psyykinen turvallisuus tarkoittaa, että toiminta on tehty henkisesti turvallisesti lapselle. Tilanne ei saa olla liian jännittävä. Lapsella on oikeus ja mahdollisuus keskeyttää toiminta, jos hän kokee sen esimerkiksi liian jännittäväksi. Tätä oikeutta tulee kunnioittaa kaikissa tilanteissa ja olosuhteissa. Pelon osoittamisessa ei ole mitään hävettävää. Kaikki ihmiset pelkäävät joskus, sekä aikuiset ja lapset. Psyykkiseen turvallisuuteen kuuluu myös toiminnan tunnelmien purku. Lapselle tulee olla tilaisuus kertoa tunnelmiaan ja kokemuksiaan toiminnasta. Mahdolliset pelot eivät saa jäädä painamaan lapsen ajatuksia. Tätä kutsutaan myös henkiseksi turvallisuudeksi. (Kokljuschkin 2000, 55.)

Mielestämme osallisuus ja toiminnallisuus kulkevat yhdessä. Ne ovat hyvin samanlaisia ja toteutessaan edistävät toinen toistaan. Jos toinen jää toteutumatta, sillä on vaikutus lapseen ja hänen arjen elämään. Molemmilla on vaikutus lapsen oman arkielämän mielekkyyteen ja hänen kokemaansa iloon siitä. Kaikilla lapsen varhaislapsuudessa kokemilla asioilla on vaikutus hänen tulevaisuuteensa ja omaan mahdolliseen vanhemmuuteen joskus kun se tulee ajankohtaiseksi. Vuorovaikutuksellisuus toteutuu mielestämme helpoimmin tekemisen kautta. On helpompi keskustella ja olla vuorovaikutuksessa toisen ihmisen kanssa, kun on jotakin tekemistä samalla. Tekeminen voi olla askartelua, liikkumista tai muuta sellaista tekemistä, joka on mieluista kummallekin osapuolelle.

5 TOIMINNALLINEN AAMUPÄIVÄ SINISESSÄ HELMESSÄ

Aamupäivän aikana kierretään toimintapisteitä, joissa on liikuntaa, tarinoita ja kädentaitoja. Toiminta aloitetaan savusaunan toimintapisteellä. Siellä luetaan saunatontun tarina. Kartanon liikuntapisteellä on leikkivarjo, jossa lastenlapset ja isovanhemmat liikkuvat yhdessä. Hotellin toimintapisteellä lastenlapset ja isovanhemmat askartelevat puisia saunatonttuja. Päivän päätyttyä lapset saavat omat askartelunsa mukaansa. Aputontut pitävät rantasaunalla saunatontun päiväjumpan. Aitan toimintapisteellä on vanhojen esineiden tunnistamista ja samalla isovanhemmat voivat halutessaan kertoa omia muistojaan niistä. Toiminta lopetetaan kartanolla, jossa ruokaillaan ja kaikille osallistujille annetaan saunatontun diplomit (liite 1) osallistumisesta toimintapäivään. Samalla lapsille myös jaetaan pienet tarrat muistamisena. Jokaisella toimintapisteellä on oma toiminnan etenemisestä vastaava henkilö.

5.1 Toiminnallisen aamupäivän suunnittelu

Ensimmäiseksi kartoitamme kohderyhmän. Toiminnallisen aamupäivän kohderyhmänä ovat isovanhemmat, lastenlapset ja päiväkodin henkilökunta. Toimintapäivä toteutetaan elokuun viimeisillä viikoilla aamupäivästä. Päiväkodissa syödyn aamupalan jälkeen lapset ja isovanhemmat saapuvat Siniiseen Helmeen saadulla kyydityksellä. Toiminta aloitetaan heti saapumisen jälkeen. Aluksi lastenlapsille ja isovanhemmille jaetaan alueesta tekemämme kartat (liite 2), johon on merkitty toimintapisteet. Kartoissa on valokuvat toimintapisteistä. Näin he osaavat liikkua paikasta toiseen. Päiväkodin kasvatushenkilöstö on mukana toimintapisteillä ja avustavat tarvittaessa. He tuntevat lapset ja isovanhemmat paremmin kuin me. Sen jälkeen lähdetään kiertämään toimintapisteitä. Toiminnan loputtua ruokailemme yhdessä. Ruokailuun on varattu tunti aikaa. Ennen ruokailua saunatonttu voi käydä lukemassa lorun.

Toiminnan pituus rajataan toimintapisteillä 15 minuuttiin. Koko radan kiertämiseen varataan aikaa 1,5 tuntia. Pyrimme toimintapäivän aikana välttämään turhia jonotuksia ja toimintapisteille odottelua. Toiminta järjestetään sujuvaksi ja toivoimme sen etevän aikataulun mukaisesti. Lapset ja isovanhemmat palaavat päiväkodille toiminnan loputtua.

Teemme ja toimitamme päiväkodille kutsut (liite 3) lasten ja isovanhempien yhteiseen toimintapäivään. Kutsuissa on tapahtuman päivämäärä, kellonaika sekä muut tärkeät tiedotteet. Päiväkodin seinällä on myös kutsu ja ilmoittautuminen ohjeistettuna suoraan päiväkodin henkilökunnalle. Työntekijät ilmoittavat meille osallistujien määrän ja mahdolliset ruoka-aineallergiat. Kutsujen mukana ovat myös tekemämme isovanhempien palautelomakkeet (liite 4) ja lasten kuvauslupa kyselyt (liite 5).

Toimintapäivään tarvitaan avustajia. Tarvitsemme avustajia toimintapisteille ohjaamaan toimintaa aamupäivän ajaksi. Avustajia kysytään LC Helmiinoista Kiuruvedeltä saunatontun aamujumppaan, Sinisen Helmen entistä yrittäjää vanhojen esineiden toimintapisteelle, Helmen työntekijöitä askarte-

lupisteellä ja keittiöön. Materiaalien hankinnassa teeman mukaisia asustuksia kysymme maalaiskaupungin teatterilta Kiuruvedeltä. Tarvitsemme myös muita tarvikkeita toimintapisteille ja niitä kysymme Savonia ammattikorkeakoululta.

Teemme turvallisuussuunnitelman (liite 6) aamupäivälle. Turvallisuussuunnitelmassa kerrotaan tapahtuma, osallistujat, ajankohta, tapahtumapaikka, järjestäjä, vastuujohtaja ja turvallisuusvastaava. Turvallisuussuunnitelmassa on nimetty järjestäjät tapahtumalle. Etukäteisohjeet toimitetaan päiväkodille esimerkiksi ohjeistus pukeutumiseen. Suunnitelmassa kerrotaan tapahtuman aikataulu ja ohjelma. Siinä on pelastautumissuunnitelma, riskikartoitus ja riskien hallinnasta suunnitelmat. Kirjattuna ovat toimintaohjeet onnettomuuden sattuessa ja tieto siitä, kenelle hyväksyty ja allekirjoitettu suunnitelma on jaettu.

Suunnitteluvaiheen ajan olemme yhteydessä toimeksiantajaan. Yhteydenpidon avulla varmistetaan, että toiminnan suunnittelu sujuu toimeksiantajan toiveiden mukaisesti. Yhteydenpidolla vältetään ongelmien syntymistä.

Palautteen hankinnan suunnittelu toteutetaan havainnoinnin ja palautteen muodossa. Osallistumme toimintaan ja havainnoimme samanaikaisesti ryhmää. Lasten havainnointi tarvitsee aikaa ja siksi olemme järjestäneet toimintapisteille avustajia. Näin meille jää paremmin aikaa havainnointiin ja tapahtuman läpivientiin järjestäjinä. Käytämme havainnointilomakkeita (liite 7), jotta meidän on helppompaa havainnoida lasten ja isovanhempien toimintaa. Lapsilta palaute kysytään hymiöiden muodossa (liite 4) ja isovanhemmilta palautelomakkeen (liite 4) avulla.

TAULUKKO 1. Toimintapisteiden kuvaus

Toimintapiste	Toiminnan kuvaus	Tavoitteet
1. Savusauna	Saunatontun tarina	Toimintaan virittäytyminen
2. Hotelli	Askartelupiste luonnonmateriaaleista	Toiminnallisuus
3. Rantasauna	Saunatontun jumppatuokio	Osallisuus
4. Aitta	Esineiden tunnistus ja isovanhempien kertomukset	Sukupolvisuus
5. Kartano	Leikkivarjo	Isovanhemmuus

Toteutamme Varhaiskasvatuslain 2016 mukaisia tavoitteita toimintapäivän aikana. Toimintapäivässä toteutetaan lapsen mahdollisuus leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön tutustumisen mahdollisuudet. Lapset oppivat ymmärtämään ja kunnioittamaan kulttuuriperinteitä. Toiminnallinen aamupäivä kehittää lapsen ja isovanhempien välistä yhteistyötä ja vuorovaikutustaitoja. (Opetushallitus 2016.)

5.2 Toiminnallisen aamupäivän tiedonkeruumenetelminä havainnointi ja palauteet

Lasten havainnoinnin tulee tapahtua arjen tilanteissa, vaikkapa esimerkiksi leikeissä, ryhmätoiminnassa ja ulkoilussa. Havainnoinnissa tulisi huomioida lapsen oikeus osallisuuteen. Lapsella on oikeus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Tämän oikeuden tulisi tapahtua myös havainnoinnissa. Lapsi voi tehdä itsearvion, joka lisää havainnoinnin luotettavuutta. Lapselta voidaan kysyä havainnoinnissa hänen mielipidettään omista taidoistaan, mielenkiinnon kohteistaan tai haasteellisiksi kokemistaan toiminnoista. (Lautamo ja Laaksonen 2017, 15.)

Havainnoinnissa saadaan suoraa ja välitöntä palautetta erityisesti lapsiryhmän ollessa kyseessä. Havainnointia tapahtuu vuorovaikutustilanteissa ja voi tapahtua havainnoitavien sitä edes huomauttamatta. Osallistavassa havainnoinnissa havainnoijat osallistuvat ryhmän toimintaan ja havainnointi on vapaasti tilanteen mukaan muotoutuvaa. Tilanteet voivat muuttua nopeasti ja ajoittain ne voivat olla ennakoimattomia. Havainnointi on hyvä menetelmä myös, jos lapsella on vaikkapa kielellisiä vaikeuksia. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 1997, 212–214.)

Toiminnan ensimmäisenä tiedonkeruumenetelmänä havainnointi on tärkeää toiminnallisen aamupäivän kannalta. Havainnoimme osallisuutta, toiminnallisuutta, sukupolvisuuden ja isovanhemmuuden toteutumista toimintapisteillä. Havainnointi antaa meille tietoa oppimisesta. Havainnoinnin avulla voimme reflektoida omaa toimintaamme ja sen onnistumista. Havainnoinnin kautta voimme oppia myös uutta ja kehittävää. Havainnoimme lasten toimintaa koko aamupäivän ajan ja kirjaamme asioita mukaanamme olevaan havainnointilomakkeeseen. Toiminnan loputtua kokoamme havainnot dokumentointia (liite 8) varten yhteen. Valokuvaamme myös lasten ja isovanhempien yhteistä toimintaa.

Palautetta tarvitaan mahdollisimman monesta näkökulmasta. Palaute auttaa näkemään oman toiminnan ja miten muut näkevät sen. Palautetta on pyydettävä ja sitä on oltava valmis ymmärtämään. Toisten ihmisten näkemys toiminnasta voi olla erilainen. Palautetta pyydetessä tulee tarkentaa keltä palautetta halutaan ja kuinka tarkasti. Palaute kuuluu jokaiselle. Palautetta voi pyytää ja myös antaa kuka tahansa. Kaikkien antama palaute on arvokasta. (Ahonen ja Lohtaja-Ahonen 2014, 136–143.)

Toiminnan toisena tiedonkeruumenetelmänä on palautteen kerääminen isovanhemmilta ja lastenlapsilta. Arvioimme työn tulokset, merkitykset ja hyödynnettävyydet palautteella, jonka keräämme lapsilta hymiöillä ja aikuisilta palautelomakkeella (liite 3). Olemme askarrelleet kolme eri ilmeistä hymiötä (liite 3). Näistä lapset valitsevat omia tuntemuksiaan vastaavan hymiön. Palautteen antaminen toiminnallisesta aamupäivästä on mielestämme tärkeää lapsille. Hymiöiden avulla aivan pienetkin lapset saavat mielipiteensä ilmaistua. Palautetta voi miettiä yhdessä isovanhempien kanssa. Lapsi pudottaa palautteen palautekoriin. Isovanhemmille olemme toimittaneet palautelomakkeet etukäteen yhdessä toiminnallisen aamupäivän kutsujen kanssa.

Palautteen kautta saamme tietoa toimintapäivän toteutuksesta, sen kehittämisestä ja onnistumisesta/epäonnistumisesta. Palaute toimitetaan myös toimeksiantajalle. Hyödynnämme saamaamme toiminnallista palautetta opinnäytetyössämme.

5.3 Toiminnallisen aamupäivän toteutus

Toiminnallinen aamupäivä toteutettiin 23.8.2017 kello 9.30–12.00. Toimintapäivään osallistui 3–6-vuotiaita lapsia ja heitä osallistui yhteensä 25 lasta. Kaikkien osallistujien määrä on yhteensä 40 henkilöä. Toimintapisteet toteutettiin leikin ja sadun teemalla. Kaikki toiminta sisällytettiin satumaailmaan. Toimintapisteet harjaannuttivat perusliikuntataitoja eli hyppäämistä, paikallaan juoksua, kurottelua, venyttelyä ja tasapainon harjaannuttavia liikkeitä. Erilaiset toiminnalliset pisteet tukivat myös lasten motoristen taitojen kehittymistä. Toiminnallisilla pisteillä tarvittiin kehon hallintaa, hyppäämistä, pyörimistä, heiluttamista, pyörimistä ja muita liikunnallisia osa-alueita. Lapset kokeilivat erilaisia kädentaitoja kuten piirtämistä ja liimaamista.

Aloitimme toiminnallisen aamupäivän valmistelut aikaisin aamulla ennen toiminnan alkua. Olimme jo valmiiksi keränneet tarvittavat välineet ja tarvikkeet, jotka veimme niille tarkoitetuille toimintapisteille. Laitoimme toimintapisteistä vastaavien roolivaatteet valmiiksi kartanon eteiseen ja pukeuduimme myös itse teeman mukaisesti. Roolivaatteet lainasimme Kiuruveden maalaiskaupungin teatterilta. Roolivaatteet sopivat hyvin toiminnallisen aamupäivän teemaan. Toimintapisteiden vastaavien henkilöiden saavuttua kävimme yhdessä toiminnallisen aamupäivän ohjelman ja aikataulun läpi. Noudatimme suunniteltua aikataulua ja saimme kaiken valmiiksi ennen päiväkodin saapumista.

Päiväkodin lapset ja henkilökunta sekä isovanhemmat saapuivat Siniseen Helmeen linja-autolla. Kyyditys saapui perille meistä riippumattomista syistä hieman myöhässä. Tämä sai meissä aikaan hieman stressiä aikataulussa pysymisen suhteen. Kokoonnuimme aluksi kartanon eteen. Talon vanhaa kelloa soitettiin toiminnan aloittamisen merkiksi. Ensimmäiseksi toivotimme ryhmän tervetulleeksi ja esittelimme itseämme. Kerroimme tulevista toimintapisteistä ja aikataulusta. Jaoimme jokaiselle lapselle toiminnallisen aamupäivän kartan (liite 2).

Seuraavaksi kerroimme, että kaikki toimintapisteet sijaitsevat Sinisen Helmen ympäristössä. Kohteina olivat savusauna, vanha aitta, rantasauna, hotellirakennus ja kartano. Lapset pääsivät tutkimaan ja havainnoimaan erilaisia paikkoja ja kohteita. Toimintapisteiden materiaalit olivat luonnosta saatavia ja hyödynnettävissä olevia.

Toiminnalliset pisteet tukivat lasten osallisuutta, toiminnallisuutta, sukupolvisuutta ja isovanhemmua. Lapset olivat yhdessä isovanhempien, päiväkodin henkilökunnan ja meidän ohjaajien kanssa koko aamupäivän. Toiminnalliset pisteet oli sovellettu niin, että jokainen lapsi selviytyi niistä ja ne tukivat lasten osallisuutta kokonaisvaltaisesti.

Aamupäivän aikana kaikki toiminta tapahtui ryhmissä ja yhdessä toimien. Toimintapisteet kierretään 10 hengen ryhmissä yhdessä isovanhempien ja päiväkodin henkilön kanssa. Päiväkodin henkilöstöä on aina mukana joka ryhmässä. Toimintapisteitä voi läpikäydä useampaan kertaan halutessa, aika-taulu tietysti huomioiden. Keskustelua käytiin kaikkien ryhmäläisten välillä. Lapset kyselivät paljon ja saivat vastauksia aikuisilta. Heidät huomioitiin ja isovanhemmilla ja lapsilla oli selvästikin halu viettää yhteistä ja mukavaa aikaa. Kaikki olivat innokkaasti mukana toiminnassa.

Toiminnallisessa aamupäivässä lapsille ja isovanhemmille annettiin mahdollisuus valita missä järjestyksessä he kiertävät toimintapisteet. Moni isovanhempi antoikin lapsen opastaa haluamalleen toimintapisteelle. Kartan kuvat auttoivat lapsia havainnollistamaan eri paikat ja rakennukset. Kukaan lapsi ei kieltäytynyt mistään toiminnasta. Kaikki kuuntelivat, jumppasivat, askartelivat, keskustelivat ja lennättivät leikkivarjoa innokkaasti. Mikään toiminta ei ollut pakollista. Aika osallistumiseen saattoi vaihdella kiinnostuksen mukaisesti.

Toiminnallisessa aamupäivässä isovanhemmat saivat mahdollisuuden kertoa omasta lapsuudestaan ja ajasta jolloin he itse olivat nuorempia. Vanhoja tapoja ja tottumuksia oli tekemisen kautta luontevaa kertoa seuraavalle sukupolvelle. Toiminnallisen aamupäivän aikana oli helppo puhua esimerkiksi metsästä, metsätöistä ja vanhanajan työvälineistä samalla liikkuen luonnossa.

5.3.1 Savusaunan ja hotellin toimintapiste

Savusauna aloitti yhteisen toiminnallisen aamupäivän. Saunatonttu kertoi lapsille tarinan, joka pohjautui kirjailija Mauri Kunnaksen saunatontun tarinoihin. Tavoitteena oli, että kerronnan avulla johdattelimme lapset ja isovanhemmat saunatontun teemaan. Päiväkodissa oli jo aiemmin motivoitu lapsia tulevaan toimintapäivään lukemalla saunatonttuihin liittyviä satuja ja tutustumalla aiheeseen. Myöhemmin savusaunaan tutustui useita isovanhempia ja lapsenlapsia omatoimisesti aamupäivän aikana. Moni isovanhempi kertoi omia lapsuuden saunomiskokemuksiaan savusaunassa. Saunaympäristö savusaunalla lisäsi sadun tunnelmaa. Tutut aikuiset ja oma isovanhempi lähellä antoivat turvallisuuden tunteen varsinkin pienimmille osallistujille.

Havainnoimme, että saunatontun tarina kiinnosti lapsia ja he jaksoivat kuunnella sen mielellään. Savusaunalla olevat tontut kiinnostivat lapsia. Kurkistus savusaunan sisälle oli mukava kokemus lapsille sekä isovanhemmille. Tarina herätti lapsien mielenkiinnon aamupäivästä ja sen toiminnasta. Päiväkoti oli jo ennalta kertonut tulevasta tapahtumasta, joten lapsien oli helppo päästä saunatontun päivään mukaan. Jokainen lapsi kuunteli ja seurasi mielellään tonttutarinaa. Mietimme oliko tarina hie- man liian pitkä kuunneltavaksi lapsille. Isovanhempien piti välillä rauhoitella lapsenlapsiaan, jotta he jaksoivat kuunnella tarinan loppuun.

Hotellin toimintapiste oli askartelupiste. Askartelupisteellä oli vastaamassa toiminnasta saunatontun apulainen. Toimintapisteellä askarreltiin puusta tonttuja. Tontuille lisättiin piirtämällä silmät, nenä ja suu sekä liimaamalla valmiiksi leikattu lakki ja parta. Luovuutta käytettiin paljon ja tontuista tulikin

todella persoonallisen näköisiä. Tavoitteena hotellin toimintapisteellä oli toiminnallisuus. Tämä toteutui, kun lapset ja isovanhemmat saivat oppia uusia asioita ja kokea uusia elämyksiä. Teimme havainnot, että askartelupisteellä oli hyvä olla yksi valmiiksi askarreltu puutonttumalli, jotta lapset pystyivät ottamaan mallia siitä. Lapset askartelivat mielellään tonttuja ja isovanhemmat auttoivat lapsia paljon. Lapsia ei tarvinnut paljon ohjeistaa. Lapset olivat tyytyväisiä tuotoksiinsa. Tontuille annettiin myös nimiä.

5.3.2 Rantasaunan ja vanhan aitan toimintapiste

Rantasaunalla oli odottamassa kaksi saunatontun apulaista. He kutsuivat jumppaamaan ryhmäläisiä saunatontun aamujumpan. Jumpassa kerrottiin eri marjojen poimimisesta sekä niiden nimeämisestä, kuraisista kengänpohjista ja erilaisista marjamaastoista. Jumpassa oli monenlaisia liikkeitä kuten pyörimistä, kurottelua ja kyykistelyä sekä lopuksi annettiin kiitos halaamalla itseä ja toisia. Lapset lähtivät mukaan innostuneesti ja heitä osallistutettiin hyvin. Ohjeet olivat selkeät ja niitä oli helppo noudattaa. Liikkeet olivat etukäteen suunniteltu ryhmälle sopivaksi huomioiden lasten ja isovanhempien ikä sekä ryhmän koko. Liikkeet voitiin tehdä yksin ja myös yhdessä isovanhempien kanssa. Aputontut olivat mukana ohjeistamassa ja jumppasivat mukana. He auttoivat tarvittaessa ja toimivat myös lasten parina, jos heiltä puuttui pari.

Tavoitteena rantasaunan toimintapisteellä jumpassa oli antaa osallistujille osallisuuden kokemus. Havaintojemme mukaan kaikki osallistuivat jumppaan yhdessä. Tutut ihmiset ympärillä mahdollistivat lasten onnistuneen osallisuuden ja toiminnan kokemuksen. Lapset näyttivät tunteitaan avoimesti; iloa, riemua ja väsymystäkin. Myös tunteiden avoin näyttäminen oli osallisuuden kokemista. Jokainen osallistuja jumppasi oman taitojensa mukaisesti. Lapset eivät todellakaan olleet paikoillaan vaan kaikki he olivat aktiivisia osallistujia ja toimijoita.

Vanhalle aitalle oli koottu esineitä Sinisen Helmen rakennuksesta. Saunatontun apulainen oli kertomassa ryhmille esineiden taustaa ja historiaa. Isovanhemmilla oli muistoja esineistä ja paljonkin kerrottavaa niistä. Isovanhemmat kertoivat, että esineitä oli käytetty talon töissä sekä sisällä ja ulkona. Kaikki olivat alkuperäisiä talon ja lähiseudun arjen tarvikkeita. Vanhoja esineitä olivat maitokirnu, kahvimylly ja kahvipannu, jauhokaukalo, taikinapulikka, nautaeläimen länget ja uunin lämmitykseen käytettäviä apuvälineitä.

Tavoitteena aitan toimintapisteellä oli sukupolvisuus. Sukupolvisuus toteutui isovanhempien kertoessa paikkaan liittyviä tarinoita lapsenlapselleen. Useat isovanhemmista olivat työskennelleet nuorena Sinisessä Helmessä eli Hankaniemen kartanossa. Eräs isovanhempi vei lastenlapsensa keittiöön ja kertoi olleensa talon keittiöapulaisena. Hän näytti paikan, jossa oli ollut keittiöapulaisten sängyt ja tilan, jossa hän oli leiponut. Useat isovanhemmat lastenlapsineen kiersivät myös muita kartanon tiloja mennyttä aikaa muistellen, koska Sininen Helmi on tärkeä osa Kiuruveden historiaa. Sukupolvisuus toteutui, kun sukupolvet pohtivat yhdessä mennyttä ja nykyistä aikaa. Havainnoimme, että aitan vanhat tavarat kiinnostivat lapsia ja lapset jaksoivat kuunnella tarinoita hyvin. Huomasimme miten tyytyväisiä he olivat kertoessaan tarinoita menneistä ajoista lastenlapsilleen.

5.3.3 Kartanon ja ruokailun toimintapiste

Kartanon leikkivarjo toimintapisteellä oli ohjeistamassa saunatontun apulainen. Lapset ja isovanhemmat kävivät halutessaan varjon alla yksin tai yhdessä, muiden nostaessa ja laskiessa varjoa. Kokeilimme myös pallon pitämistä varjon päällä, ettei pallo pääse pois varjolta. Leikkivarjon eri värejä hyödynsimme myös toiminnassa esimerkiksi sillä, että kaikki sinisen kohdalla olevat menevät varjon alle. Lopuksi kaikki kokoontuivat leikkivarjon alle. Tavoitteena kartanon toimintapisteellä oli isovanhemmuuden tukeminen. Lapsista oli jännittävää mennä varjon alle yksin sekä yhdessä isovanhempien kanssa. Erityisesti isovanhemmat pitivät tästä toimintapisteestä, koska he saivat olla yhdessä muiden lasten ja isovanhempien kanssa. Teimme havaintoja, että leikkivarjo oli hyvä lopetus toimintapisteille. Tämä toimintapiste yhdisti kaikki toiminnallisen aamupäivän osallistujat. Leikkivarjolla välittyi lasten ja isovanhempien ilo ja riemu, joka tuki samalla isovanhemmuutta.

Toiminnallisen aamupäivän päätti ruokailu kartanolla. Käsienpesun ja omille paikoilleen siirtymisen jälkeen saapui saunatonttu. Saunatonttu luki ruokalorun. Lorussa muistutettiin ruokarauhasta ja hyvistä ruokatavoista. Havainnoimme, että ruokailupisteellä ohjeita kuunneltiin hyvin ja niitä myös noudatettiin. Ruoan haku ja paikoilleen meneminen onnistuivat hyvin ja mitään ongelmia tilanteessa ei tapahtunut. Ruokaa riitti kaikille.

Ruokailun päätyttyä saunatontun apulaiset jakoivat kaikille lapsille diplomit (kuva 2) ja tarrat hyvin suoritetusta toimintapisteiden läpikäymisestä. Kysimme myös lapsien palautteen toiminnallisesta aamupäivästä hymiöillä. Diplomien (kuva 2), tarrojen ja palautteen jakaminen onnistuivat hyvin, koska lapset jonottivat niitä rauhallisesti. Lapset olivat tyytyväisiä, kun saivat itselleen diplomit ja tarrat. Uskomme, että lapsille jäi aamupäivästä onnistumisen tunne.

Ruokailun ja WC-käyntien jälkeen alkoi pukeutuminen ulkovarusteisiin. Pukeutumistilanne sujui rauhallisesti ja ilman ongelmia. Pukeutumisen jälkeen ryhmä siirtyi ulos odottamaan linja-auto kuljetusta takaisin päiväkodille. Odottamisen aikaa ulkona tuli odotettua enemmän meistä riippumattomista syistä. Hetki käytettiin jutteluun ja ulkoilemiseen ruoan jälkeen. Vilkutimme kaikkien toiminnalliseen aamupäivään osallistuneiden henkilöiden kanssa lähtevälle ryhmälle. Lasten iloiset kasvot ja vilkutukset jäivät päällimmäisenä mieleemme onnistuneesta aamupäivästä. Toiminnallinen aamupäivä toteutettiin suunnitellun aikataulun mukaan ja saimme toiminnan päätökseen suunnitellusti.

5.3.4 Muistelutuokio toiminnallisesta aamupäivästä

Kävimme 5.10.2017 päiväkodilla pitämässä toiminnallisen aamupäivän muistelutuokion. Päiväkodin henkilökunta ja lapset osallistuivat siihen meidän kanssamme. Pidimme muistelutuokion päiväkodin lapsille, jotka olivat iältään 2–5-vuotiaita. Käytimme toiminnallisen aamupäivän muistelutuokiossa apunamme meidän tekemäämme vihkosta (liite 7). Vihkosessa oli kuvia aamupäivän toiminnallisista pisteistä, päiväkodin henkilökunnasta, lapsista ja heidän isovanhemmistaan sekä meistä. Pyrimme,

että joka kuvassa näkyisi eri henkilöitä ja heidän kasvoja ei tunnista. Kaikilla lapsilla ei ollut kuvauslupaa, joten kuvasimme ryhmää ilman tunnistus mahdollisuutta. Valitsimme kuvia, jossa välittyi lasten ja isovanhempien yhdessä tekemisen ilo.

Näytimme lapsille aamupäivässä olleita esineitä, jotta lapsille palautuisi muistoja aamupäivästä. Lapset innostuivat vihkosessa (liite 7) olevista kuvista. He halusivat katsoa niitä useamman kerran. Lapset etsivät kuvista ystäviään ja heitä kiinnosti tietenkin se, näkyikö lapsi itse kuvassa. Kuvat helpottivat aamupäivän tunnelmiin palaamista. Vihkoseen oli helppo myöhemmin palata, koska jätimme päiväkodille kaksi muisteluvihkosta. Ne ovat vapaasti päiväkodin käytettävissä.

Otimme mukaamme puutontun, saunatontun ja toimintapäivän kartan. Lapset innostuivat heti nähdessään esineet pöydällä ja tulivat tutustumaan niihin. Aloitimme esittelemällä itsemme ja miksi olimme tulleet päiväkodille. Lapset muistivat hyvin meidät ja toiminnallisen aamupäivän Sinisessä Helmessä, vaikka aikaa oli yli kuukausi siitä, kun toiminnallinen aamupäivä järjestettiin.

Tuokio eteni rauhalliseen tahtiin valokuvia katselemalla ja lapsia osallistutettiin samanaikaisesti keskusteluun. Jokaisen valokuvan kohdalla kysyimme mitä kullakin valokuvan toimintapisteellä oli tehty. Annoimme myös lapsien itse kääntää sivuja dokumentointi vihkosesta, koska heidän mielestään se oli erityisen mielenkiintoista ja mukavaa.

Lopuksi kun kaikki valokuvat oli käyty läpi, niin lapset saivat vielä selailta kuvia ja katsella tarkemmin tuomiamme esineitä. Lapset innostuivat myös leikkimään niillä. Ryhmässä oli muutama hiljaisempi lapsi, joka ei osallistunut tuokioon mukaan niin innokkaasti. Tärkeää oli kuitenkin, että he olivat mukana ja seurasivat tuokion kulkua ja valokuvia. He osallistuivat näin omalla tavallaan ja olivat tärkeitä, että hekin olivat paikalla. Muutama viisivuotias lapsi oli melko levoton ja he eivät jaksaneet keskittyä tuokioon. Heitä piti välillä rauhoitella ja suunnata heidän mielenkiintonsa takaisin käsiteltävään aiheeseen.

Mielestämme toiminnallisen aamupäivän muistelu onnistui hyvin. Lapset selvästikin halusivat kertoa omia mielipiteitä ja asioita toiminnallisesta aamupäivästä. Saimme keskustelua aikaan. Heidän kanssaan oli helppo ja luonteva toimia. Yhdessä muistelu kesti suunnilleen kaksikymmentä minuuttia, mikä oli mielestämme juuri sopiva aika lapsille. Lapset jaksoivat keskittyä sen ajan kokonaan ja heidän mielenkiintonsa ja motivaatio säilyivät.

5.4 Palaute toiminnalliseen aamupäivään osallistuneilta

Saimme palautteen lapsilta suoraan toiminnallisen aamupäivän päätyttyä Sinisessä Helmessä. Lasten palautetta helpotti huomattavasti se, kun kerroimme aluksi heille mitä värit hymiöissä tarkoittavat. Osa lapsista tiesi jo heti minkä värisen hymiön valitsisi, mutta osa halusi miettiä pidempään. Lapsista 20 valitsi vihreän hymiön, joka tarkoitti iloista hymyä. Iloinen hymiö tarkoitti, että päivä oli lapsen mielestäni onnistunut ja mukava. Kaksi lapsista valitsi keltaisen hymiön, joka tarkoitti hieman epävarmaa. Se tarkoitti, että päivä oli ollut ihan mukava, mutta jotain jäi puuttumaan. Kaksi lasta

valitsi punaisen hymiön, jossa suu oli alaspäin. Se tarkoitti, että päivä oli ollut hieman epäonnistunut. Jälkeenpäin saimme kuitenkin kuulla, että osa lapsista oli valinnut punaisen hymiön, koska kyseinen väri oli lapsen lempiväri.

Päiväkodin henkilökunnan palaute saatiin sähköpostitse noin puolitoista viikkoa tapahtuman jälkeen. Palautteessa kerrottiin meidän huomioineen hyvin toimintapisteillä kädentöitä, liikkumista, historiaa, ruokakasvatusta ja yhteisöllisyyttä. Toimintapisteet oli suunniteltu monipuolisiksi tukemaan ja kehittämään lasten kokonaisvaltaista kehitystä; fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä.

Tunnelmaa kehuttiin palautteessa vapautuneeksi. Olimme vastassa ryhmää heidän saapuessaan, mikä varmastikin edisti tunnetta, että ryhmä oli tervetullut. Jakamistamme alueen kartoista (liite 6) pidettiin ja niiden kerrottiin edistävän turvallisuuden tunnetta. Lapset seurasivat siitä toiminnallisen aamupäivän etenemistä. Satuhahmoista pidettiin ja ne eivät olleet liian jännittäviä lapsille. Isovanhemmat viihtyivät päiväkodin palautteen mukaan hyvin. Tunnelman pystyi lasten ja isovanhempien mukaan aistimaan.

Saimme palautetta aikataulusta, joka koettiin hiukan liian kiireiseksi. Olimme aikatauluttaneet tapahtuman toimintapisteille, siirtymisille ja ruokailulle. Myös kuljetus asetti omat aikarajansa tapahtumalle. Palautteessa sanottiin, että meiltä löytyi joustoa aikataulun suhteen. Palautteessa mainittiin, että liian tiukkoja aikatauluja ei tulisi asettaa, vaan joustonvaraa kannattaa olla tapahtuman järjestämisessä.

Ruokailu sujui hyvin ja ruuasta pidettiin. Ruokailun päätyttyä saimme lasten askarteleman kortin ja kukkakimpun kiitokseksi päivästä. Kaksi lasta tuli ne meille ojentamaan. Toinen lapsista antoi kortin ja toinen lapsi ojensi kukkakimpun, hienon niauksen ja kumarruksen kera. Tilannetta oli selvästikin harjoiteltu etukäteen päiväkodilla ja vaativa tehtävä sujui heiltä todella hyvin. Toiminnan loppuksi lasten saamat diplomit (liite 1) ja tarrat koettiin mukavaksi lisäksi. Ne olivat kuin loppuhuipennus toiminnalliseen aamupäivään. Lapsille jäi aamupäivästä muistoiksi kartat ja diplomit.

Isovanhempien palautelomakkeista (liite 4) vain yksi palautui meille meistä riippumattomista syistä. Suullista palautetta saimme isovanhemmilta välittömästi toiminnallisen aamupäivän jälkeen Sinisessä Helmessä. Isovanhemmat kertoivat pitäneensä tapahtumasta. Useat mainitsivat yhdessä olon lastenlasten kanssa päivän parhaaksi asiaksi. Ruuasta saimme positiivista palautetta ja yhdessä tekeminen oman lapsenlapsen kanssa koettiin mieluisaksi. Toiminta eteni aamupäivän ajan sujuvasti eteenpäin. Suunnitelmallisuus näkyi toiminnallisessa aamupäivässä. Tekemistä oli aamupäivän ajalle riittävästi, aika ei ollut käynyt pitkäksi lapsille eikä myöskään heidän isovanhemmilleen.

Suullisessa palautteessa isovanhempien mielestä välimatkat toimintapisteiden välillä koettiin liian pitkiksi. Etäisyydet mietityttivät meitä etukäteen. Kysyimmekin päiväkodilta isovanhempien liikunnallisuutta ja liikkumiskykyä. Isovanhemmat olivat liikunnallisia ja pirteitä ukkeja ja mummoja. Silti meidän olisi tullut huomioida etäisyydet paremmin. Liikkumisen esteettömyys oli huomioitu. Kartanolle

ja hotellille oli pyörätuoliluiskat. Siirtymiset tapahtuivat hiekoitettuja polkuja pitkin. Ainoastaan ranta-saunalla ja kartanolla toiminta tapahtui pehmeällä nurmikolla. Rantasaunalla liikuttiin kapeahkoa polkua pitkin.

5.5 Oman toiminnan arviointi

Toiminnallisen aamupäivän järjestäminen oli kummallekin meille uusi asia. Kumpikaan meistä ei ollut aiemmin järjestänyt suuria tapahtumia. Tapahtuman suunnittelu oli tärkeää, jotta saimme aamupäivästä onnistuneen. Käytimme siis suunnitteluun paljon aikaa ja kävimme suunnitelmat läpi useaan kertaan. Suunnittelu korostui, koska tapahtuma järjestettiin lapsille. Siksi oli tärkeää tehdä suunnitelmat tarkoiksi etukäteen.

Toiminnalliset pisteet tuli suunnitella monen ikäisille ja taitoisille sopiviksi, koska ryhmässä oli iältään pieniä ja vähän isompiakin osallistujia. Suunnitelmassa huomioimme isovanhempien iän ja heidän toiminnallisen sekä fyysisen jaksamisen. Toimintapisteillä tuli olla tarpeeksi tekemistä, jotta lasten mielenkiinto ja motivaatio tekemiseen säilyivät alusta loppuun saakka.

Toiminnallisen aamupäivän toteuttamisessa oli huomioitava monia eri asioita. Opimme ottamaan kontakteja eri alan toimijoihin, jotta saimme sopivat henkilöt avustamaan rasteille, oikeat tarvikkeet, välineet ja asustuksen sopiviksi. Toiminnallisen aamupäivän tapahtumapaikka oli meille tuttu, joten osasimme toimia siellä luontevammin ja ongelmilta vältyttiin. Opimme monipuolisesti toiminnallisen aamupäivän toteuttamisesta. Opimme mitä kaikkea tulee ottaa huomioon, kun tapahtumaa järjestetään. Tapahtuman ja järjestelyjen laajuus yllätti meidät. Oli paljon asioita yhdisteltävänä esimerkiksi aikataulujen sujuvuus.

Halusimme toiminnalliselle aamupäivälle selkeän ja yhteneväisen aloituksen ja lopetuksen. Tärkeää oli selkeä puheääni ja sopivan pituiset lauseet, jotta lapset ymmärsivät ohjeet. Ryhmä kuunteli ohjeistukset hiljaa ja tarkkaavaisesti. Aloituksessa tärkeintä oli kertoa ryhmälle keitä me olemme, missä olemme, mitä tehdään seuraavaksi ja ketkä aikuiset ovat lasten mukana. Näin lasten turvallinen olo hieman oudossakin ympäristössä säilyisi. Tutut ihmiset olivat mukana lasten kohdatessa uusia kokemuksia. Toiminnan lopetus kokosi mielestämme kaikki kokemukset yhteen. Aloitus ja lopetus tapahtuivat toiminnallisessa aamupäivässä samassa paikassa eli kartanolla.

Ongelmia ei ilmennyt, mutta haastetta lisäsivät omat kesäopintomme, opinnäytetyön kirjottaminen ja toteuttaminen sekä kesätyöt. Ajankäytön suunnitelmallisuus mahdollisti, että opinnoille ja työlle jäi aikaa. Teimme näitä kaikkia edellä mainittuja yhdessä. Keskinäinen yhteistyö sujui hyvin. Saimme toiminnallisen aamupäivän aikana kokemuksia havainnoinnista. Koimme hyväksi, että meillä oli tarpeeksi muita ulkopuolisia avustajia, koska näin itse pystyimme paremmin keskittymään havainnointiin ja dokumentointiin.

6 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Eettisyys on osa ammattikäytäntöä ja ammattitaitoa. Päätökset, joita sosiaalialan työssä tehdään eivät perustu vain tietoon ja kokemukseen, vaan niihin sisältyy myös eettistä harkintaa. Työntekijän tulee tiedostaa omat arvonsa ja päämääränsä, niitä voi joutua jokainen useinkin pohtimaan. Päätöksen tekoon vaikuttavat myös tunteet, kokemukset ja elämänkulku eri elämänvaiheineen. Sosiaalialan ammattihenkilöllä on vastuu tehdyistä ratkaisuista ja valinnoista. Niistä tulee tarvittaessa käydä keskustelua työyhteisössä. Työntekijän tulee voida arvioida omaa toimintaansa ja kehittää sitä kaiken aikaa. (Talentia 2017, 25.)

Eettisyyden toteutuminen alkaa toiminnan tarkalla esittelyllä ja lupien pyytämisellä. Luvat on oltava kirjallisena, jotta niihin voidaan tarvittaessa palata. Asioita voidaan myös tarkistaa niistä, jos jotakin syytä siihen ilmenee. Lupia hakiessa on hyvä myös huomioida, että lasten vanhempi tai huoltaja voi antaa kieltävän suostumuksen. Tähän hänellä on täysi oikeus ja kieltävä vastaus on yhtä hyväksyttävä kuin luvan antaminenkin. (Ruoppila 1999, 32.)

Luotettavuuteen liittyy salassapitovelvoite. Salassa pidettävää tietoa tai asiakirjaa ei saa luovuttaa ilman asiakkaan suostumusta sivullisille. Ammattihenkilöstöä koskee myös vaitiolovelvollisuus. Tietoja ei saa paljastaa senkään jälkeen, kun toiminta on päättynyt. (Talentia 2017, 38.)

Luotettavuus ilmenee, ettei kuvia ja muuta materiaalia, joissa esiintyy yksityishenkilöitä saa luovuttaa kenellekään ulkopuoliselle. Saatu ja kerätty aineisto on säilytettävä sellaisessa paikassa, ettei se voi joutua kenenkään ulkopuolisen käsiin. Dokumentointi tulee tehdä tarkasti ja totuudenmukaisesti kirjaamalla kaikki tieto. Dokumenttimme avulla toiminnalliseen aamupäivään voidaan palata. Halutessa voidaan asioita tarkistaa, jotta tieto voi auttaa seuraavaa toiminnan toteuttajaa ja lisäksi se on kaikille muistona. (Ruoppila 1999, 41–42.)

Opinnäytetyössämme tarvitsimme kuvausluvat (liite 5) kuvaamiseen kaikilta osallistujilta, lapsilta, isovanhemmilta ja muilta paikalla olevilta. Myös palautteen (liite 4) hyödyntämiseen tarvitsimme luvan. Valmiissa opinnäytetyössämme ei mainita nimeä, osoitteita tai muita henkilöllisyystietoja. Palautteen analysoinnissa ei ollut mitään tunnisteita, joista henkilöitä pystyttäisiin yhdistämään. Teimme päivälle turvallisuussuunnitelman (liite 6), jossa kartoitimme riskitekijät ja niihin reagoimisen.

Ensimmäinen päiväkodille toimittamamme materiaali oli kutsu (liite 3) toiminnalliseen aamupäivään. Kutsussa esittelimme itsemme, opiskelupaikkamme, opintomme ja kerroimme tapahtumasta. Samaan aikaan lapset saivat kuvausluvat (liite 5) ja palautelomakkeet (liite 4) täytettäväksi kotiin. Kaikki lomakkeet olimme tarkistuttaneet päiväkodin henkilökunnalla. Muokkasimme niitä henkilökunnan toiveiden mukaisesti. Yhdessä suunnittelemalla ja muokkaamalla lomakkeita saimme aikaan molempia osapuolia tyydyttävän lopputuloksen.

Dokumentoimme (liite 8) toiminnallista aamupäivää valokuvaamalla. Valokuvaus toteutettiin niin, ettei lapsia ja heidän henkilöllisyyttään voi tunnistaa niistä. Lasten kasvoja ei kuvattu suoraan, vaan sivuilta ja takaa. Yhdestä lapsesta saimme ottaa kasvokuvia lähietäisyydeltä. Luvan kuvaamiseen myönsi hänen paikalla ollut äitinsä. Toiminnan aikana kukaan ei kysellyt tai ihmetellyt kuvaamista. Etukäteen päiväkodille toimitetut kuvausluvut (liite 5) olivat selventäneet asian ryhmäläisille.

7 POHDINTA

Maalaiskaupungin päiväkoti Päivänkakkara halusi mahdollistaa lapsille ja heidän isovanhemmilleen yhteisen toimintapäivän. Edellinen toimintapäivä toteutettiin Sinisessä Helmessä vuosi sitten syksyllä 2016 ja sen järjestämisen toteutti päiväkodin henkilöstö. Päivästä oli jäänyt hyvät muistot ja kokemukset kaikille. Toiminnallisessa opinnäytetyössämme toteutimme uuden toiminnallisen aamupäivän samassa ympäristössä, mutta hieman eri tavalla. Toiminnallinen aamupäivä toteutti jatkuvuutta, koska se järjestettiin toisen kerran. Osalle toteutukseen osallistuneista lapsista oli voinut jäädä muistoja ensimmäisestä toteutuskerrasta ja osalle lapsista tapahtuma tulisi olemaan aivan uusi. Toimintapäivän toteuttaminen oli helpompaa, kun oli olemassa jo valmiit yhteistyökumppanit edellisestä toimintapäivästä. Toimintapäivä toteutettiin lasten ja isovanhempien kotikaupungissa Kiuruvedellä.

Tavoitteenamme oli suunnitella ja toteuttaa toiminnallinen aamupäivä. Saimme laajasti ja monipuolisesti osaamista ja tietämystä sosiaalialan asiantuntijuudesta. Saavutimme asettamamme tavoitteet toiminnallisessa aamupäivässä. Yhteistyötaitomme kehittyivät huomattavasti, kun teimme työtä yhdessä päiväkodin kanssa. Yhteistyökumppanin kanssa olimme jatkuvasti yhteydenpidossa, jotta kummatkin olivat tietoisia missä mennään ja mitä tullaan tekemään.

Teimme myös paljon yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Olimme yhteistyössä esimerkiksi Kiuruveden maalaiskaupungin teatterin kanssa, Savonian Iisalmen toimipisteen ammattikorkeakoulun ja muiden avustajien kanssa. Pääosin avustajat koostuivat Sinisen Helmen henkilökunnasta. Muiden avustajien saaminen oli todella haastavaa. Kaikilla oli omia kiireitä ja menoja, joiden takia he eivät päässeet avuksi aamupäivään. Onneksi kuitenkin löysimme useilla yhteydenotoilla aktiivisesti etsimällä sopivat henkilöt aamupäivään avustajiksi.

Opimme organisoimaan asioita ja hallitsemaan asioita. Opimme rajaamaan asioita, niin etteivät ne lähteneet kasvamaan liian suuriksi ja haastaviksi itsellemme. Opimme, että organisointi on tärkeää tapahtuman kannalta ja siihen täytyi kiinnittää paljon huomiota. Kehityimme ottamaan vastuuta ja jakamaan sitä tasapuolisesti niin, että kumpikin teki oman osuutensa. Toimimme myös paljon yhdessä. Kummallakin oli yhtä paljon vastuuta toiminnallisessa aamupäivän suunnittelussa ja sen toteuttamisessa, joka edesauttoi sen onnistumista ja ongelmilta välttymiseltä.

Toiminnalliseen aamupäivään kuului aikataulutus. Se on tärkeä osa isompaa tapahtumaa ja oli hyvä, että olimme suunnitelleet sen tarkasti, mutta myös joustovaraisesti. Sen myötä pienet myöhästymisetkään eivät haitanneet aamupäivän kulkua. Ohjeena toiminnallisen tapahtuman järjestäminen kannattaa aloittaa aina ajoissa. Koskaan ei ole liian aikaista aloittaa järjestelyjä. Tekemistä oli paljon ja aika kului nopeasti. Joustoa kannattaa aina aikatauluun sisällyttää. Kannattaa hankkia tarpeeksi yhteistyötahoja tapahtumaan ja avustavia henkilöitä toimintapisteille. Kaikkea ei tarvitse tehdä itse. Tärkeintä oli, että itselläsi oli tarkka suunnitelma tulevasta toiminnasta ja kirjallisesti. Suunnitelmat helpottivat paljon tapahtuman toteutumista.

Kehityimme toteuttamaan erilaisia askarteluja, kuten esimerkiksi toiminnallisen aamupäivän kartat, diplomit ja saunatontut. Toiminnalliseen aamupäivän onnistumiseen vaikutti myös oma asenteemme. Oma asenteemme oli positiivinen, innostunut ja motivoitunut. Se sai myös muut avustajat ja osallistujat innostumaan heti alusta alkaen aamupäivästä ja sen toteutuksesta.

Toiminnalliseen opinnäytetyöhön kuuluu arviointivaiheet, joista saimmekin hyvää kokemusta. Kehityimme ottamaan vastaan palautetta monelta eri toimijalta kuten päiväkodin henkilökunnalta, lapsilta, isovanhemmilta, muilta avustajilta ja toisiltamme. Opimme hyödyntämään niin suullista kuin kirjallistakin palautetta eri keinoin. Saimme paljon lisää uutta kokemusta lapsista ja heidän ohjaamisesta sekä heidän kanssaan toimimisesta. Pystyimme ohjaamaan suuriakin ryhmiä, missä oli mukana eri-ikäisiä asiakkaita. Osasimme huomioida ja asetimme tavoitteita toiminnallemme ja toteutimme ne käytännössä.

Dokumentointi kannattaa tehdä huolellisesti. Tapahtuma kannattaa pitää laajuudeltaan sellaisena, että hallitset sen järjestämisen. Tapahtumalla oli taipumus helposti laajentua liian isoiksi. Silloin oli mahdollisuus epäonnistua lopputuloksessa. Paineensietokykyä tarvitaan tilaisuuksien järjestämisissä ja niistä vastaavana olemisessa. Tämäkin on onneksi taito, joka kehittyi. Onnistuneesta tapahtumasta jäi kaikille osallistujille, tilaajalle ja järjestäjille hyvä muisto.

Toimeksiantajan tarpeisiin tuli vastata. Toimeksiantaja oli kuitenkin työn tilaaja ja työn oli oltava tilaajalle mieluinen. Hyvin tehty työ voi avata uusia mahdollisuuksia tulevaisuudessa. Kaikki tehty työ ja tavatut ihmiset voivat vaikuttaa jossain elämän vaiheessa ammatilliseen työhön. Yllättäviä tilanteita ja muutoksia voi tapahtua, joten varasuunnitelma kannattaa aina tehdä.

Kehittämistyönä seuraava toimintapäivän toteuttaja saa uusia ideoita järjestää tapahtuman. Hän voi saada vinkkejä tekemistämme dokumenteissa toiminnallisesta aamupäivästä ja saadusta palautteesta. Opinnäytetyöstämme voi lähteä esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan opiskelija toteuttamaan uusia kehittämisideoita tai toteuttaa toiminnallisen aamupäivän uusin ideoin. Meidän toteutus voi antaa hyvän pohjan toiminnalliselle tapahtumalle. Toimeksiantajamme ja toiminnallisen aamupäivän toteuttamispaikka Sininen Helmi voivat molemmat saada hyödyn toteutuksestamme. Hän voivat molemmat myöhemmin toteuttaa toiminnallisuutta ja osallisuutta tapahtumien järjestämisessä.

Kehittämistyönä voi lähteä myös kehittämään toiminnallista aamupäivää eri asiakasryhmille sopivaksi esimerkiksi lastensuojelun asiakkaille ja heidän perheilleen. Toiminnallista aamupäivää voi lähteä kehittämään muiden alan ammattilaisten kanssa esimerkiksi muiden sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kanssa. Samalla toteutuu moniammatillisuus ja se mahdollistaa toiminnan monipuolisuuden. Toiminnallisen aamupäivän toimintapisteet voi toteuttaa myös eri teemoin, kuten musiikilla tai tunnekasvatuksella. Toiminnan voi järjestää muissakin paikoissa ja ympäristöissä. Dokumentoinnin kehittämisessä voi hyödyntää teknologiaa esimerkiksi näyttämällä kuvia toiminnallisesta aamupäivästä projektorin kautta.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

- AHONEN, Risto ja LOHTAJA-AHONEN, Sirke 2014. Palaute kuuluu kaikille. 4. Painos. Liettua: Human Interest.
- ESKEL, Paulina ja MARTTILA, Marjaana 2013. Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä. Julkaisussa: MARJANEN, Päivi, MARTTILA, Marjaana ja VARSA, Marjo (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lapsen hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus, 75–96.
- HIRSJÄRVI, Sirkka, REMES, Pirkko ja SAJAVAARA, Paula 1997. Tutki ja kirjoita. 13. osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- JAAKKOLA, Timo 2016. Juokse, hyppää, heitä, ota kiinni. Perusliikuntataitojen opettaminen lapsille ja nuorille. Jyväskylä: PS-kustannus.
- KELTIKANGAS-JÄRVINEN, Liisa 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.
- KOKLJUSCHIN, Mikael 2000. Seikkailuun. Varhaiskasvatuksen seikkailukirja. 1.–2. Painos. Helsinki: Tammi.
- KSL 2005. Osallistavat menetelmät. Tuki- ja virikeaineisto [verkkoaineisto]. Kansan Sivistystyön Liitto KSL ry. [Viitattu 2017-04-24.] Saatavissa: <http://www.ksl.fi/images/osallistavatmenetelmät.pdf>
- LASANEN, Marika 2017-10-10. Yrittäjä. [Haastattelu]. Kiuruvesi: Maalaiskaupungin päiväkoti Päivänkakkara.
- LAUTAMO, Tiina ja LAAKSONEN, Vilja 2017. Ralla. Leikki- ja kaveritaitojen havainnointimenetelmät. Myhinpää: Ralla Oy.
- MAALAIKKAUPUNGIN PÄIVÄKOTI PÄIVÄNKAKKARA s.a. [verkkosivusto]. Päiväkoti Päivänkakkara. [Viitattu 2017-12-12.] Saatavissa: <http://maalaiskaupunginpaivakoti.blogspot.fi/p/henkilokunta.html>
- MARIN, Marjatta 2002. Yhteiskunta ja hyvä vanheneminen: lähestymistapoja hyvän vanhenemisen yhteiskunnallisiin ehtoihin. Julkaisussa: HEIKKINEN, Eino ja MARIN, Marjatta (toim.) Vanhuuden voimavarat. 2. painos. Helsinki: Tammi, 89–117.
- MLL s. a. Lapsen ikä [verkkosivusto]. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. [Viitattu 2017-04-22.] Saatavissa: http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/3_4-vuotias/
- OPETUSHALLITUS 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. [verkkosivusto]. Opetushallitus. [Viitattu 2017-12-12.] Saatavissa: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf
- PARIKKA-NIHTI, Mari ja SUOMELA, Liisa 2014. Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- PÖNKKÖ, Anneli ja SÄÄKSLAHTI Arja 2016. Liikkuva lapsi. Julkaisussa: HUJALA, Eeva ja TURJA, Leena (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 138–152.
- RUOPPILA, Isto 1999. Lasten tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Julkaisussa: RUOPPILA, Isto, HUJALA, Eeva, KARILA, Kirsti, KINOS, Jarmo, NIIRANEN, Pirkko ja OJALA, Mikko (toim.) Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: PS-viestintä Oy, 26–51.
- SAARENHEIMO, Marja, PIETILÄ, Minna, TIIHONEN, Arto, POHJOLAINEN, Pertti, MAUNUNAHO, Sonja, RAITAKARI, Sari ja AARNINSALO, Lydia 2013. Neljän polven treffit-ikäpolvitoiminnan opas. Helsinki: Vanhustyön keskusliitto.
- SAASTAMOINEN, Jaana 2017. Toiminnallisen aamupäivän kartta, diplomi ja dokumentti [valokuva]. Sijainti: Kiuruvesi: Jaana Saastamoisen kokoelma valokuva-albumi 2017.
- SAASTAMOINEN, Jaana 2017-12-19. Yrittäjä. [Haastattelu]. Kiuruvesi: Sininen Helmi.
- SIVUKADUN AVOPALVELU OY 2014. Aikuinen, älä puhu vaan touhua. Toiminnallisuutta kuntouttavana menetelmänä [verkkajulkaisu]. Sivukadun avopalvelu oy. [Viitattu 2017-04-13.] Saatavissa:

<http://www.avopalvelu.fi/aikuinen-ala-puhu-vaan-touhua-toiminnallisuutta-kuntouttavana-menetelmana/>

TALENTIA 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet [verkkojulkaisu]. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. [Viitattu 2017-04-13.] Saatavissa: <http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>

THL 2017. Varhaiskasvatus [verkkosivusto]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2017-04-13.] Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatuspalvelut>

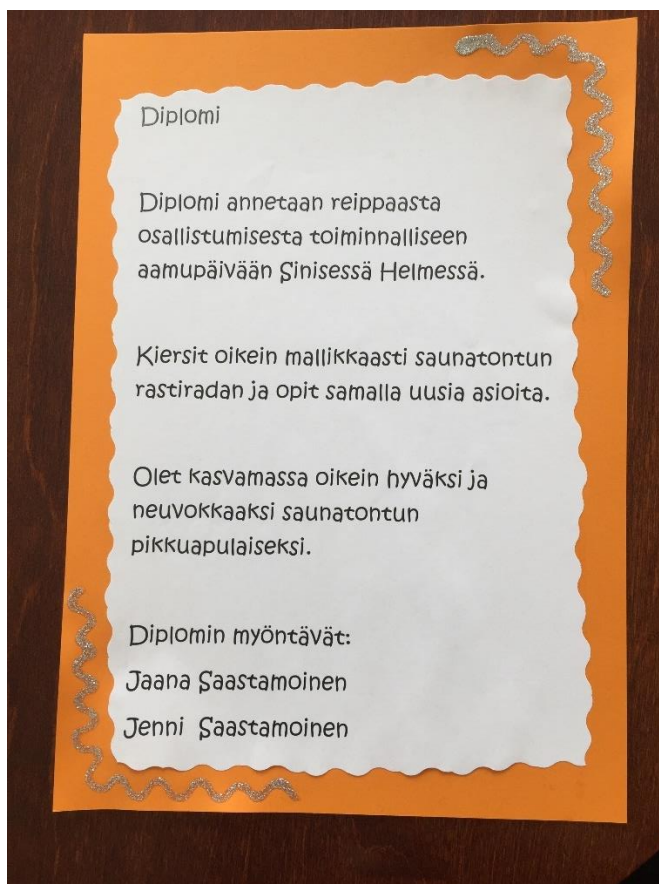
TURJA, Leena 2016. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Julkaisussa: HUJALA, Eeva ja TURJA, Leena (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 41–54.

TURJA, Leena ja VUORISALO, Mari 2017. Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Julkaisussa: KOIVULA, Merja, SIIPPAINEN, Anna ja EEROLA-PENNANEN, Paula (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino, 36–56.

VILKA, Hanna ja AIRAKSINEN Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

VÄESTÖLIITTO 2010. Farkkumummoja ja pehmoaareja. Uusia ikkunoita isovanhemmukseen [verkkojulkaisu]. Väestöliitto. [Viitattu 2017-04-13.] Saatavissa: <http://www.vaestoliitto.fi/?x27375=519473>

LIITE 1: DIPLOMI

KUVA 1. Toiminnallisen aamupäivän diplomi (Saastamoinen 2017).

LIITE 2: KARTTA

KUVA 2. Toiminnallisen aamupäivän kartta (Saastamoinen 2017).

LIITE 3: KUTSU

TERVETULOA TOIMINNALLISEEN AAMUPÄIVÄÄN SINISEEN HELMEEN!

Kutsumme teidät keskiviikkona 23.8.2017 kello 9.30–12.00 Siniseen Helmeen Hankaniementie 110 Kiuruvedelle. Vietämme toiminnallisen aamupäivän yhdessä isovanhempien ja lasten kanssa. Kysy omalta isovanhemmaltasi haluaisiko juuri hän lähteä mukaasi. Aamupäivään voi osallistua kaksi isovanhempaa lasta kohden.

Linja-auto kuljetus on järjestetty päiväkodilta Siniseen Helmeen ja takaisin päiväkodille. Lähtö on klo: 9.00 ja palaaminen klo:12.00. Aamupäivän aikana kierrämme rasteja ulkona, joten otathan sen huomioon vaatetuksessa. Lopuksi nautimme Helmen tarjoamaa lohikeittoa.

Kysy lisätietoa tarvittaessa ja ilmoita osallistumisestasi toimintapäivään sekä mahdollisista ruoka-aineallergioista päiväkodin henkilökunnalle 16.8.2017 mennessä.

Toimintaa järjestämässä:

Savonia AMK:n sosionomi opiskelijat Jaana ja Jenni Saastamoinen. Toiminnallisen aamupäivän toteuttaminen kuuluu opinnäytetyöhömmme. Valmistumme molemmat sosionomeiksi ja suuntaudumme varhaiskasvatukseen.

Tervetuloa viettämään kanssamme mukava aamupäivä!

LIITE 4: ISOVANHEMPIEN JA LASTENLASTEN PALAUTELOMAKKEET

TOIMINNALLISEN AAMUPÄIVÄN 23.8.2017 SINISESSÄ HELMESSÄ PALAUTELOMAKE

1. Mikä oli mielestäsi mukavaa?

---

2. Mikä oli mielestäsi huonoa/kehittävää?

---

3. Muuta palautetta?

KIITOS!

Sosionomiopiskelijat Savonia amk Jaana ja Jenni Saastamoinen

LIITE 5: KUVAUSLUPA

Kuvauslupa

Olemme Savonia AMK:n sosionomiopiskelijoita ja toteutamme toiminnallisen aamupäivän Sinisessä Helmessä (Hankaniementie 110, Kiuruvesi) isovanhemmille ja lapsille keskiviikkona 23.8.2017 kello 9.30–12.00

Aamupäivän aikana otamme antaessanne suostumuksenne valokuvia lapsista. Valokuvat jäävät meidän käyttöömme. Valokuvista kokoamme vihkosen, joka jää päiväkotia Päivänkakkaran henkilökunnan ja lasten käyttöön. Toiminnallisen aamupäivän järjestäminen sisältyy opinnäytetyöhömme ja opintoihimme sosionomiksi.

Jaana ja Jenni Saastamoinen

Annan suostumukseni lapseni kuvaamiseen toiminta aamupäivän aikana:

Lapsen nimi:

Päivämäärä ja huoltajan allekirjoitus:

LIITE 6: TURVALLISUUDEN SUUNNITELMA

Varhaiskasvatusikäisten lasten ja isovanhempien yhteinen toiminnallinen aamupäivä Sinisessä Helmessä Kiuruvedellä.

Tapahtuma: Varhaiskasvatusikäisten lasten ja isovanhempien yhteinen toiminnallinen aamupäivä.

Osallistujat: Maalaiskaupunki Päivänkakkaran varhaiskasvatusikäiset lapset, päiväkodin henkilöstöä ja lasten isovanhempia, Jaana ja Jenni Saastamoinen, avustavia henkilöitä LC Helmiinasta ja Sinisen Helmen henkilökuntaa.

Ajankohta: 23.8.2017 klo. 9.30 – 12.

Tapahtumapaikka: Sininen Helmi, Hankaniementie 110, 74700 Kiuruvesi.

Järjestäjä: Sosionomi (AMK) opiskelijat Jaana Saastamoinen ja Jenni Saastamoinen.

Vastuujohtaja ja turvallisuusvastaava: Jaana Saastamoinen (tapahtuman johtaja) puh. 044 2616579.

Päiväkodin henkilökunnalla vastuu päiväkodin lapsista ja heidän isovanhemmistaan.

Muut järjestelijät:

Toimintapisteet: Jaana ja Jenni Saastamoinen, Eeva Hoffren, Leo Ruotsalainen ja Lions Club Helmiina; Arja Kärkkäinen ja Kaisa Kämäräinen

Tiedotus: Jaana ja Jenni Saastamoinen

Ohjelma: Jaana ja Jenni Saastamoinen

Ensiapu: Jaana ja Jenni Saastamoinen

Ruokailu: Jaana ja Jenni Saastamoinen, Natalia Biss, Kati Ruotsalainen

Etukäteisohjeet osallistujille: päiväkodille jaetussa toimintapäivän tiedotteessa kerrottu päivän kuluista ja tarvittavista varusteista esimerkiksi pukeutumiseen.

Tapahtuman ohjelma ja aikataulu:

Pelastautumissuunnitelma: Tapaturman tai onnettomuuden sattuessa hälytysajoneuvot ohjataan Sinisen Helmen päärakennuksen eteen. Osoite on Hankaniementie 110, 74700 Kiuruvesi. Tarvittaessa hälytysajoneuvoilla on pääsy myös hotellille ja rantasaunalle.

Riskikartoitus: Kaatumiset, liukastumiset, eksymiset ja ruoka-aineallergioiden aiheuttamat reaktiot.

Riskien hallinta: Toteutamme tapahtuman esteettömästi, jolloin liikkuminen on turvallista. Tapahtuman kutsussa on muistutettu lämpimästä ja turvallisesta pukeutumisesta. Tapahtumalle on varattu riittävästi ohjaajia ja osallistujille jaetaan alueen kartat. Ruoka-aineallergiat on kysytty etukäteen kutsuissa. Lapset ja isovanhemmat liikkuvat toimintapisteillä 20 henkilön ryhmissä. Ryhmissä on aina mukana yksi päiväkodin henkilökuntaan kuuluva. 20 hengen ryhmiä tulee alustavasti kolme.

Onnettomuuden sattuessa: Toimitaan tilanteen tarvitsemien toimenpiteiden mukaisesti.

1. Arvioi tilanne
2. Estä lisäonnettomuudet
3. Anna ensiapua
4. Hälytä apua 112 numerosta
5. Kerro mitä on tapahtunut ja mikä on potilaan tilanne.
- 6 Kerro missä olet, osoite on Hankaniementie 110, 74700 Kiuruvesi.
7. Lähetä joku vastaan ottamaan hälytysajoneuvoa Hankaniementien alkuun, Iisalmen tien varteen.
7. Hoida tilannetta ja toimi puhelimitse saatujen ohjeiden mukaisesti. Älä lopeta puhelua ennen kuin saat siihen luvan hälytyskeskukselta.

Suunnitelman jakelu: Toimintapäivän toteuttajat Jaana ja Jenni Saastamoinen ja maalaiskaupungin päiväkotia Päivänkakkaran henkilökunta. Suunnitelma käydään läpi päiväkodin henkilöstön kanssa.

Turvallisuussuunnitelma hyväksytty:

__/__/__17

LIITE 7: HAVAINNOINTILOMAKE

HAVAINNOINTILOMAKE

Havainnoija: _____

Toiminnallisen aamupäivän päivämäärä: ___/___/___17

Havainnoitava asia, osallisuus:

Havainnoitava asia, toiminallisuus:

Miten lapset ja isovanhemmat toimivat yhdessä?

Mikä onnistui hyvin toimintapisteillä ja aamupäivässä?

Mikä kehitettävää toimintapisteillä ja aamupäivässä oli?

LIITE 8: DOKUMENTOINTI

KUVA 3. Toiminnallisen aamupäivän dokumentointi (Saastamoinen 2017).